

Dit is "Toestanden" van
9 december 1986
1ste jaargang nr. 13
U vindt ons in de kiosk en
bezoeken boekhandel
voor 50F
Abonnementsvoorwaarden
vindt je op blz. 27,
de inhoud op de achterkant
Ons afgiftekantoor is
Brussel X

Toestanden

Op zoek naar de Palestijnse
Staat vonden we in plaats
van een stuk grond de PLO-
ambassadeur op onze weg.
Of Sinterklaas soms geen
lapje Midden-Oosten meer
had? Dat niet. De Sint had
wel een Laptop, een Open-
bare Dienst en een brief van
Fernand Auwers bij.
Allesmaal voor Toestanden.

PROGRESSIEF, OPENBAAR EN GEDIENSTIG WEEKBLAD

Openbare diensten

Ten dienste van het publiek of van de overheid ?

Ongeveer één op vijf werknemers werkt "voor de staat". Daarmee is de overheidssector in dit land 20 tot 25% groter dan in de buurlanden. Daarder is het niet omdat de ambtenaren hier merkkelijk minder verdienen. Minder dan collega's in het buitenland, veel minder ook dan collega's in de privé. Daarenboven hebben ze het meest ingeleverd om de tewerkstellingsplannen van de regering te financieren. Sinds 1981 brengt hun "solidariteitsbijdrage" 5,2 miljard per jaar in de staatskas. De eindafrekening geeft een koopkrachtverlies van zowat 15%, het verlies van hun werkzekerheid en een zwaardere werkbelasting. (Sinds '83 gingen immers 40.000 arbeidsplaatsen verloren!)

Gelukkig voor de regering kent de bevolking deze details te weinig en werken de grappen over de "mannen van de staat" een stereotiepe beeldvorming in de hand. Zo zijn er nog een aantal gegevens over de overheidsdiensten die in het vage blijven. Het gemiddeld loon is zowat 700.000F bruto per jaar of een goede 58.000 per maand. Maar er zitten veel meer mensen onder dat gemiddelde dan erboven. Aan de top verdient men immers 200.000F per maand, terwijl vele duizenden onderaan voor minimumlonen werken. Anders gezegd: voor een half miljoen moeten sommigen een jaar werken, terwijl anderen dat op twee en een halve maand binnenrijven. "Geen procenten, maar centen", lijkt in een "bedrijf" met zulke grote loonspanning wel echt aangewezen. Het zou verkeerd zijn te denken dat alle 805.000 ambtenaren ingezet worden in de dienstverlening aan het publiek. Zonder in details te treden kan men zeggen dat ruim een half miljoen mensen in echte

"openbare dienst" staat. De helft daarvan geeft onderwijs. De andere helft, minder dan één derde van het totaal, draagt de publieke dienstverlening. Het gaat dan over de openbare bedrijven als de spoorwegen, de buurtspoorwegen, telegraaf- en telefoondiensten, zee- en luchtvaart, de BRT of gemeentelijke diensten als het OCMW. Evenveel ambtenaren staan in dienst van de overheid en niet van het publiek. Wanneer we de staat bekijken met haar drie gescheiden machten dan zien we dat de rechterlijke macht het met zowat 9000 personeelsleden moet doen, de wetgevende macht een goede 1500 mensen ter beschikking heeft, terwijl de uitvoerende macht (de regering dus) werkt met meer dan 160.000 agenten. Telt men daar de gemeentelijke administratie bij dan benadert men het kwart miljoen! Eén derde van dat aantal zijn repressie"diensten": 61.000 beroepsmilitairen, ruim 16.000 rijkswachters en een deel van de gemeentelijke politie.

Nu is het opvallend dat de vermindering van effectieven zich vooral situeert in de dienstverlenende sector. De uitvoerende macht heeft zich in de crisisjaren in feite versterkt, vooral het repressieapparaat. Daarenboven kan men zien dat de regering zelf geen enkele moeite heeft gedaan

om het aantal ministers noch het aantal kabinetsmedewerkers te verminderen.

De feiten tonen dus aan dat het argument van de zwakke staatsfinanciën eigenlijk dient om een politieke keuze weg te stoppen. De openbare dienstverlening wordt afgebouwd. Door de vermindering van het aantal personeelsleden en de demotivering van de blijvers lokt men kritiek uit bij het publiek. Dat opent steeds breder de weg naar privatisering, zeker van de rendabele sectoren. Privatisering van de activiteiten én privatisering van de ambtenaren, want het is vandaag goedkoop om know how uit de openbare sector weg te kopen. De regering blijft haar diensten echter verder moderniseren: nieuwe legeruitgaven, versterking van de rijkswacht, informatisering... De uitbouw van de uitvoerende macht kost miljarden.

Het gaat dus om een politieke keuze. Een loonsverhoging van 10% en 40.000 nieuwe aanwervingen zou volgens bepaalde berekeningen 50 miljard netto kosten. (Ambtenaren van financiën zeggen dat 3000 extra personeelsleden 30 miljard aan achterstallige belastinginkomsten zouden opleveren). Het ligt dan toch voor de hand dat verwezen wordt naar de bedragen vernoemd in helikoptercontracten, in het kwijtschelden van Zairese schulden aan een dictator die persoonlijk 180 miljard bezit, in dossiers van staatssteun aan bedrijven, in studies over belastingfraude (200 miljard) en onbelaste vermogens. Of naar de 400 miljard die jaarlijks als interesten op leningen naar de banken gaat. Politiek bedrijven is keuzen maken.

Eric Cortijn

Standpunt

In een parlementaire democratie is het algemeen belang het resultaat van de democratische confrontatie van de groepsbelangen. Daarvoor dienen de volksvertegenwoordigers.

In de tijd dat alleen de vermogenden in het parlement zitting hadden, werkte dat model vrij goed. Het parlement als partij van de geldbezitters.

De basis van het parlement is stelselmatig verbreed: meervoudig stemrecht (1893), enkelvoudig stemrecht voor mannen (1919), enkelvoudig stemrecht ook voor vrouwen (1948). (Wanneer het enkelvoudig stemrecht voor alle inwoners?) Ook de arbeiderspartijen stuurden vertegenwoordigers naar de kamers.

Terzelfder tijd is de reële macht doorgeschoven naar niet verkozen, aangeduide, meer permanente organen. De uitvoerende macht is in België veel sterker dan de wetgevende macht. Vele politieke beslissingen worden buiten de verkozen organen en in alle discretie bedisseld. Een stelselmatige uitholling van de democratie waarover al jaren gesproken wordt, maar die steeds verder schrijdt.

Het parlement bleef een "praatbarak". Ook in de goede zin van het woord: tegen-

De truuk met "het algemeen belang"

gestelde sociale belangengroepen kwamen er aan het woord, de sociale en de ideologische strijd kende in zekere zin een verlengstuk in de parlementaire debatten. Vandaag beleven we een nieuwe fase in de neergang van de parlementaire democratie: de uitholling van het politiek debat zelf. Niemand stelt zich vandaag op als de spreekbuis van de eisen van de agenten in openbare dienst, een kwart van de actieve bevolking. Iedereen legt zich neer bij een politiek akkoord dat het abortusdossier bevriest. Om de vredesproblematiek in het parlement ter discussie te brengen, is de grootste buitenparlementaire mobilisatie uit de geschiedenis nodig geweest. Wanneer komt er een Zaïre-debat?

De truuk ligt in het gebruik van 'het algemeen belang'. Dat is niet langer het resultaat van een politieke discussie. Dat wordt nu voorgesteld als een boven de samen-

leving zwevend en permanent belang onder de hoede van de politici. Het 'algemeen belang' diende om gedurende tien jaar geld uit de zakken van de mensen te kloppen. Onder het mom van het 'algemeen belang' zet de SP zich vandaag af tegen de vakbondseisen.

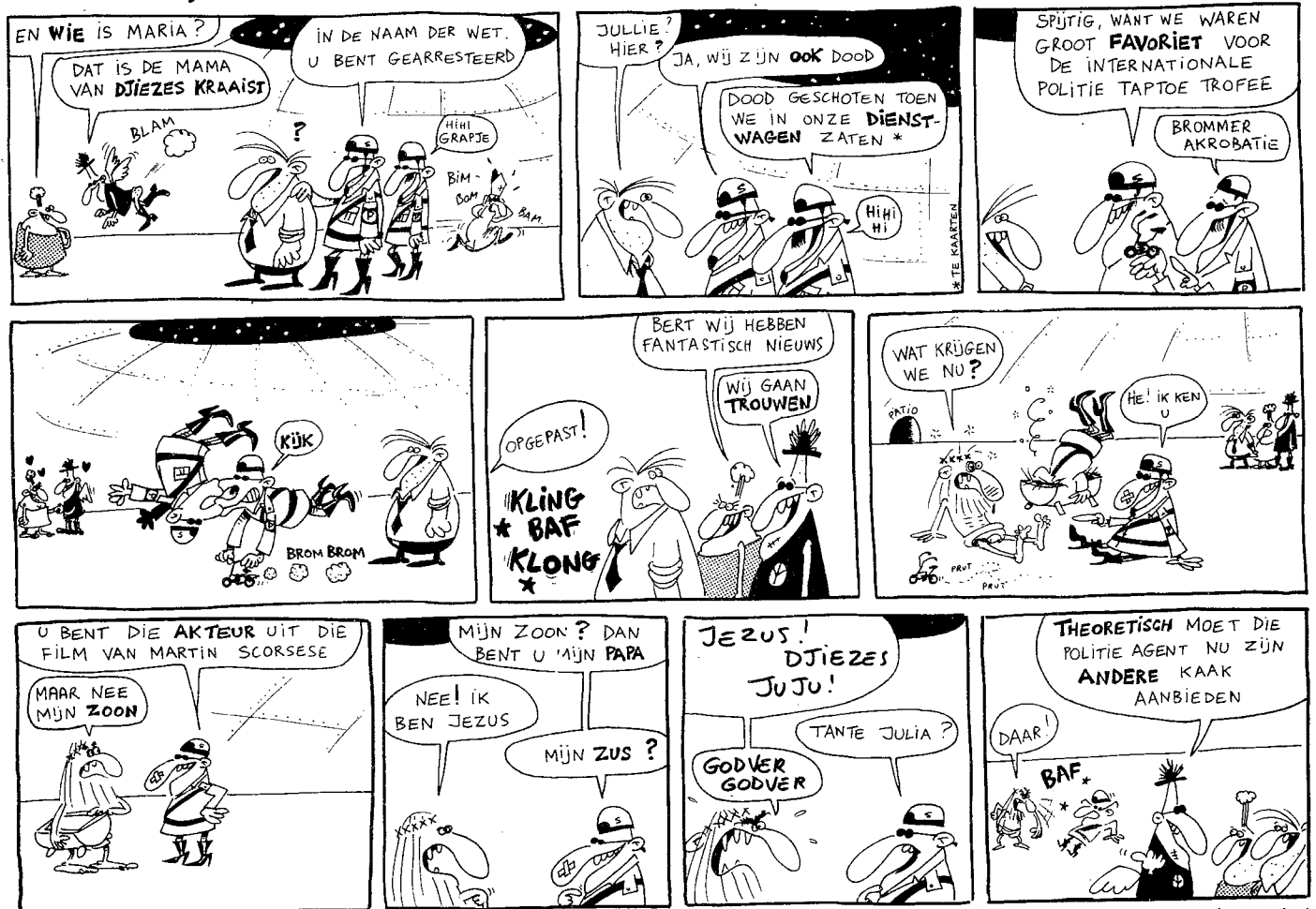
De politici zijn niet langer vertegenwoordigers van een deel van de bevolking, maar steeds meer beheerders van de staatsdiensten. En die specifieke belangen schuiven ze naar voren als het 'algemeen belang'.

Die ontwikkeling verwekt natuurlijk een sterke kloof tussen top en basis. De basis hoort haar stem niet meer klinken. Sommigen -ook in het SP electoraat- zoeken daarom nieuwe "leiders". Anderen geven Agalev de kans een anderssoortige spreekbuis te worden. Dat alles gaat gepaard met een herwaardering van het groepsbelang, het eigenbelang. Hoe meer de politici eenzelfde taal beginnen spreken, hoe meer conflicten zich elders voordoen. De mensen beginnen het immers door te hebben: het is een eigenaardig 'algemeen belang' dat nooit met het groepsbelang overeenstemt.

Eric Corijn.

in het hemelrijk

door QUIRIT

wordt vervolgd

DE WEEK

Philips-Leuven

De stekker en de doos

Philips is het type-voorbeeld van de Europese multinational. En zijn voorzitter van der Klugt hield als het ware de pen vast van de Europese Commissie toen die een witboek schreef over de voltooiing van de interne markt in 1992. Zwerft Philips nu zijn Europese geloof af? En hoe moet dat nu met 1992?

AFDANKINGEN BIJ
PHILIPS ...

gehaald. Worden de technische normen geharmoniseerd, dan is één enkele stekker voor de twaalf landen voldoende en ligt het voordeel van één grote serieproductie voor de hand. Samen met de interne grenzen moeten ook nationale steunmaatregelen wegvallen, als men kan werken voor één markt is het niet langer nodig nog een vestiging in elk land afzonderlijk te hebben. In de interne-marktlogica werd dan ietwat naïef gedacht aan een verschuiving van de productie binnen Europa. Maar dat heeft Philips in zijn Europees pleidooi nooit uitdrukkelijk gezegd. Van belang is enkel dat in Europa ongehinderd kan worden verkocht. Als de productie elders goedkoper is dan is het voor een multinational ook logisch dat elders te doen. De stekker past dus precies in de doos. Wie verbaast er zich over dat

de Europese geloofsbelijdenis van het grote kapitaal samenvalt met het eigenbelang?

Lege sociale mand

Dat de politieke wereld zich bij het plan van de industrie aansluit, is natuurlijk mooi meegenomen. Maar aan de interne logica van het ondernemingsgebeuren verandert dat verder niets. Ook als de binnengrenzen niet wegvallen, gaat de reeds enkele jaren aan de gang zijnde beweging van fusies, reorganisatie en rationalisatie gewoon verder. Het bedrijfsleven wacht niet op de politieke besluitvorming. Het Europa van het kapitaal is een feit en het is enkel de politiek die nog in nationale grenzen zit opgesloten. Het voorbeeld van Philips toont eens te meer dat de politiek en vooral de linkerszijde zich heel dringend met Europa moeten gaan bemoeien. Wat de "sociale dimensie" van Europa wordt genoemd, is tot hertoe een lege mand. Die mand dient gevuld en daarvoor rekenen we best niet op wie nu de Europese touwtjes in handen heeft. Om ook op Europees niveau een efficiënte sociale wetgeving uit te werken, is een sterke linkerszijde nodig die Europees leert denken. In een zopas gepubliceerde Agenor-brochure (1) wordt daarom gepleit voor een actieve oppositie in Europa. De EEG is een consensus-machine, en die logica moet worden doorbroken. Daarnaast zijn er sterke vakbonden nodig die meer inspraak en meer mogelijkheden moeten krijgen. Ze zullen daar zelf moeten voor vechten, hoewel er concrete steunmaatregelen denkbaar zijn. Het Europese huis is nog niet af. Als men wil vermijden dat de werknemers de dupe worden van Europa, dan moet de linkerszijde hoogdringend aan het werk. De campagne voor de Europese verkiezingen en met name de lijstvorming zijn een test om na te gaan in hoeverre onze partijen bereid zijn nog iets van hun oude idealen te verdedigen. "De wereld steunt op nieuwe krachten, Begeerte heeft ons aangeraakt!". Op wie slaat dat ook alweer?

Francine Mestrum

(1) "An opposition view of 1992 -the myths, the threats and the response". Toestanden publiceert hierover binnenkort een dossier.

"Het Europese gras moet sneller groeien" zei Philips-voorzitter van der Klugt bij de viering van het veertigjarig bestaan van de Europese beweging. Het klinkt goed, maar het neemt niet weg dat het gras in de lage-loonlanden groener kan. En dan is de keuze snel gemaakt.

We konden vermoeden dat 1992 ons niet rechtstreeks naar het land van melk en honing leidt. Wie tussen de regels keek van de vele triomfalistische verklaringen had gauw door dat de in het vooruitzicht gestelde grotere welvaart niet voor iedereen was weggelegd. In dezelfde week dat de Europese roergangers in Rhodos genoegzaam vaststelden dat alles op wiel-tjes loopt, werd België voor de tweede maal sedert de inwerkingtreding van de Europese akte (na de Generale-story) concreet geconfronteerd met wat dat in de praktijk betekent.

Philips heeft een verenigd Europa gewild en trekt nu gedeeltelijk weg uit Europa. 1992 werd ons voorgesteld als Jaar één van de nieuwe welvaart, maar we zien enkel fusies, bedrijfssluitingen en ontslagen. Moeten we ons nu tegen dat Europa van 92 keren? Het antwoord is twee keer nee, en wel hierom.

Eigenbelang

In april '84 werd in Londen een colloquium georganiseerd over de vraag of de multinationals de Europese eenmaking zouden breken dan wel er zelf een stimulan aan geven. "Iedereen probeert zijn marktaandeel te vergroten", aldus De Benedetti, "in plaats van de markt zelf te vergroten". Het was het startschot voor een aantal voorstellen die grotendeels zijn terug te vinden in het witboek van de Europese Commissie. Het plan voor de voltooiing van de interne markt werd inderdaad opgesteld op aandringen van de Europese industrie. Van der Klugt van Philips, Agnelli van Fiat, De Benedetti en anderen voelen zich in hun groei en ontwikkeling geremd door de nog vele handelsbelemmeringen tussen de lidstaten. Willen ze de concurrentie met de VS, Japan en de nieuwe industrielanden van Azië aankunnen, dan moeten ze hun productie rationaliseren en ongehinderd kunnen werken op één grote Europese markt. Voor Philips wordt dan steevast het voorbeeld van de 36 stekkers boven-

“Vijf jaar op avontuur met Agalev”
door Frans Mertens

Achterklap alleen op de achterflap

Dinsdagavond 29 november viel mijn oog plots op een overlijdensbericht in de krant. EBES deelde mee dat *Frans Mertens de pijp aan Maarten* had gegeven. Van ene Frans Mertens had ik net *Vijf jaar op avontuur met Agalev* gelezen, dat op de achterflap geweldige verwachtingen opriep: “een onthullend en schokkend boek, dat het ware wezen van de politieke partij Agalev blootlegt en de lezer een verrassend beeld geeft van wat politiek is.” Heeft de auteur van dit sensatieboek zijn inspanningen met de dood bekocht? Of hebben de groene ex-broeders hem met een van de vele achterbakse streken om het hoekje gebracht? Niets van dit alles. Zijn naam- en voornaamgenoot van EBES haalde het nieuws bij het verlaten van dit tranendal, toevallig op de dag dat de uitgever een recensie-exemplaar liet bezorgen.

En omgekeerd?

Van het verrassingseffect bekomen, stelde ik mij de vraag of Frans Mertens (de auteur) in het tegenovergestelde was geslaagd: een moord op zijn ex-broeders en -zusters van de groene partij. Mertens (1937, Geel) is een landbouwerszoon die op 42-jarige leeftijd een diploma in de rechten behaalde aan de VUB. Komende uit een katholiek Kempens gezin en eigenlijk a-politiek, voelde hij zich na zijn studies aangetrokken door het ideeën-goed van pater Versteyleen en ging op avontuur in de nieuwe stroming. Hij belandde zelfs dicht bij de “top” van de beweging/partij en heeft daar ontnuchterd vastgesteld dat politiek een zaak van mensen is, mét hun kleine kanten, ook al gaat het goeddeels om idealisten.

Dat zich in een snel groeiende beweging en politieke partij spanningen voordoen, had de heer Mertens ook zonder zijn belevenissen kunnen weten. Er is geen enkele reden waarom Agalev uit heiligen zou bestaan. Deze publikatie stelt teleur inzake onthullingen; het document is al bij al zeer braaf en zeker niet onthullend. De auteur ruimt zelfs het grootste gedeelte van zijn werkje in voor een ge-

Het gebeurt niet vaak dat wie uit een politieke partij is gestoten de interne keuken ervan te boek stelt. De tegenstanders zien dit uiteraard wel zitten. Deze dagen wordt Agalev geconfronteerd met het persoonlijke relaas van een ex-lid. Historici noemen zo iets een ego-document. Maar is dit nu echt het einde?

schiedenis van het ontstaan van Agalev en voor een vrij goede synthese van de ideeën en het programma. In die zin biedt het een dankbaar overzicht.

Te links?

Dat Frans Mertens moppert over het feit dat de ecologen het anarchisme zouden huldigen (hoe valt dit trouwens te rijmen met het feit dat ze nu echt een gestructureerde partij zijn?) neemt de lezer erbij. De klachten over personen betreffen vooral hun carrièristische ambities en vermeende inconsequenties. Namen worden genoemd, maar niemand verdoemd. Hoewel de schrijver hier en daar rake opmerkingen maakt en op zijn avonturen-tocht blijkbaar de ogen goed heeft opengehouden, zijn sommige verklaringen op het randje van het simplistische af. Zo lezen we: “Het is dan ook niet verbaazingwekkend dat Agalev bij elke verkiezing hoger scoort. De verklaring daarvoor menen wij te vinden in het feit dat boven

Agalev nog steeds het imago van Luc Versteyleen hangt.” (p. 79). Het is zeer de vraag of men daaraan de vooruitgang van zeg maar de Zweedse of Italiaanse ecologen kan toeschrijven. Mertens blijkt bijna verering te koesteren voor de eens zo invloedrijke Versteyleen en hij is bovendien actief gebleven in de groene herlevingsbeweging. (Het kon dan ook niet missen dat zelfs dit boek een groene kaft kreeg.) Maar de suggestie van achterklap op de achterflap, dat mag de nieuwsgierige wel vergeten. O, wat zijn we toch voorzichtig in Vlaanderen!

In zijn nawoord schrijft de auteur dat hij zijn verhaal zonder rancune heeft willen brengen. Daarin is hij geslaagd. Wel doet hij nogal bitter over de ontwikkeling van een politieke partij, die in zijn ogen beweging had moeten blijven (hier vallen allianties te sluiten met Jef Turf). Agalev als partij is hem te links, te link ook. Zoals het abortusstandpunt: Mertens snapt niet dat men tegen abortus kan zijn en toch voor een soepeler wetgeving ter zake. Zoals hijzelf toegeeft, is hij af en toe sterk individualistisch opgetreden en dat wordt bij de groenen met argwaan bekeken, met als resultaat zijn uitsluiting. Mertens is aldus bevrijd van zijn illusie van politieke maagdelijkheid en van de partij Agalev zelf. Maar misschien ook vice versa. Bij de jongste gemeenteraadsverkiezingen behaalde de partij in Geel (Mertens' gemeente) een zetel, in tegenstelling tot in 1982. De lokale groep boekte vooruitgang van 4,9 naar 7%, al kan dit niet te danken zijn aan de uitsluiting van de heer Mertens. Beiden maken het dus goed: Agalev zonder hun ex-lid, en hijzelf zonder de partij. En natuurlijk mag dit boek gelezen worden en gekocht (je moet dan voor die 100 blz. wel 490 fr. overhebben). De (dag)dromers van Agalev zullen er alvast geen nachtmerries aan overhouden.

Patrick Florizoone

F. Mertens - Vijf jaar op avontuur met Agalev.
Uitg. Heibrand, Turnhout 1988.
106 blz. - 490 fr.

De stille Kempen worden momenteel overspoeld door motorcrossterreinen. Liefst 46, waarvan 21 illegale, ontsieren het bronsgroen eikehout. 15 terreinen liggen in bos-, natuur- en landbouwgebied. De plaatselijke inwoners dienden al meermaals -zonder succes- klacht in bij hun gemeentebesturen.

De goede resultaten van lokale motorhelden, waaronder de broers Geboers, hebben het sluimerend cross-enthousiasme terug de hoogte ingejaagd. Met als resultaat dat opnieuw veel jongeren hun rijmanskunst beproeven in de plaatselijke zandvlakten. Wildcrossen noemt men dat.

De omwonenden klagen vooral over geluidshinder. Volgens deskundigen kan vanaf 80 decibels gehoorbeschadiging optreden terwijl de pijngrens rond de 140 db schommelt. Een recent overheidsonderzoek in Nederland wees uit dat bij crosswedstrijden de 120 db overschreden worden. Diezelfde studie stelde vast dat overdreven lawaai niet alleen doofheid veroorzaakt maar ook hartaandoeningen en stoornissen van bloedsomloop en zenuwstelsel. Wetenschappers toonden ook de verstoring van de bodemstructuur aan als gevolg van reliëfwijzigingen, omwoeling en verdichting van de bodem. Bovendien verhoogt de inplanting van een crossterrein de druk op de nabije omge-

Hoe stil zijn de Kempen?

ving door de aanleg van nieuwe invalswegen en parkings en de afvalvervuiling vanwege de toeschouwers.

Kris Peeters van het *Milieu Overleg der Kempen* (MOK): "Er zijn twee grote lacunes in de huidige wetgeving. De begrenzing van de omloop is onaanvaardbaar. Het terrein wordt wettelijk afgezoomd door de buitenste renbaan terwijl daarnaast de motoren tests ondergaan en de toeschouwers staan. Bovendien krijgt de minister van Leefmilieu de mogelijkheid af te wijken van de reglementering en dat opent de deur voor misbruiken, zoals we al konden vaststellen, onder meer tijdens het bewind van Jos Dupré."

Het MOK pleit voor een mens- en milieuvriendelijke sanering van de motorsport. Het wil een vernieuwd vergunningenbeleid, andere inplantingsmogelijkheden, een volledig verbod op het wildcrossen en de aanpak van de vervuiling bij de bron. Kris Peeters: "We vinden het wenselijk dat er nieuwe uitlaatdempers op de markt

komen die het huidige volume geluidshinder verminderen. In afwachting kunnen reeds bestaande, minder luidruchtige dempers aangewend worden. De geluidsuitstraling kan verder beperkt worden door een toepassing van de wetgeving die crossen verbiedt in de onmiddellijke omgeving van natuurgebieden. Dat betekent de sluiting van liefst 13 crossterreinen..."

Het MOK ziet brood in een beperking van de in aanmerking komende gebieden en een concentratie van terreinen. De milieukoepel meent dat een goede ruimtelijke ordening de crossomlopen binnen industrieterreinen, dagrecreatiegebieden op gemeenschaps- en openbare nutsvoorzieningen herbergt en verwijst daarvoor naar de planning die de Nederlandse overheid met succes hanteert.

De milieubeweging streeft bijgevolg geen afschaffing van de motorcross in de Kempen na maar gaat op zoek naar het compromis. Volgens het MOK is de huidige reglementering daarvoor een te smalle basis. Ze zal bij leefmilieuminister Kelchtermans dan ook tussenkomen voor een nieuwe, ondubbelzinnige wetgeving die niet alleen op maat gesneden is van een kleine minderheidsgroep maar ook oog heeft voor de omgeving en het leefmilieu.

Raf Willems

Filip de Winter, alom geprezen sociobioloog en Kamerlid voor de Antwerpse Gouw, blijkt helemaal geen eigen volk te zijn. Een publikatie van de Deutsche Volksunion, een studiegenootschap van etnologen, onthult 's mans Brugse afkomst. Nu zijn Bruggelingen niet echt minderwaardig maar met hun rare tradities, luidruchtige kinderen en bizar taaltje blijven ze toch best in eigen streek. Een rasechte Antwerpenaar neemt het niet dat een man met zo'n typisch laag Westvlaams voorhoofd, lange schedel en specifieke lijfgeur de metropool vertegenwoordigt. Als we niet reageren krijgt Europa's culturele hoofdstad ooit nog een burgemeester die geen "h" van een "g" kan onderscheiden.

De burger weet niet wat hij van de staats-hervorming moet denken. Hij begrijpt ze niet. Mocht hij nu nog gewaarworden dat hij vanaf 1 januari in een voor 31% gefederaliseerd land woont. Alleen de ambtenaren die naar een nieuw gebouw in Brus-

BELGIE KORT

sel worden overgeheveld en hun brieven in andere enveloppen zullen moeten steken gaan er iets van merken. Verwarrend is dat telkens als een autoriteit iets over de staats-hervorming zegt er prompt een specialist opstaat om die uitspraak te weerleggen. Misschien is dat de democratie. Met de belastinghervorming, de ARGO en de taalregeling in de gemeenten met faciliteiten is het niet anders.

De rechtsgeleerden André Alen, Robert Senelle en Leo Neels, de drie enige Belgen die onze grondwets-hervorming nog begrepen, hebben een eigen vakbond opgericht. Ze eisen een loonsverhoging van 100%. Echt staken doen ze niet. Wel dreigen ze ermee de staats-hervorming te gaan uitleggen aan Thatcher en Mobutu.

Volgens Pien maakt de zon het gat in de ozonlaag. De Noordzeevervuiling komt vast omdat er teveel vissen zijn met een

onwelriekende adem. Waar doofheid en AIDS vandaan komen weet Pien misschien ook. Buikkrimp krijg je gegarandeerd van zijn weerpraatjes.

Thatcher nijdig, Mobutu razend en de NATO ontevreden over onze inzet. Leuk dat onze buitenlandse politiek eindelijk eens uit de pas loopt. Alleen jammer dat België het zo niet bedoelt.

In plaats van het onrendabele FN en Gechem botweg te verkopen heeft de Generale er via een handige beursmanipulatie goedkoop nieuw kapitaal ingepompt. Haar kleine aandeelhouders blijven nu zitten met minderwaardig papier. Niet alleen de paar duizend weggesaneerde arbeiders draaien op voor de rationalisatie: het laat-twintigste-eeuwse sociaal kapitalisme stroopt iedereen.

Ik hou van dit land en zijn villa's maar niet van zijn pers en zijn oppositie.

(Mobutu & K.D.)

Centralisatie, Cumulatie, Glasnost-isatie?

Toch zijn de tegenstemmen betekenisvol. Niet omwille van het aantal of omwille van de gebeurtenis op zich, maar omdat de vertegenwoordigers die tegen de grondwetswijziging stemden alleen afkomstig zijn uit het Balticum. Sinds de voorstellen tot wijziging van de Sovjetgrondwet publiek werden gemaakt, hebben volkeren er een heel concreet gegeven om zich tegen te verzetten.

Machtscentralisatie

Zo is er het artikel 108, dat handelt over de bevoegdheden van het hoogste staatsorgaan. In de oude grondwet (die van 1977) is dat orgaan de Opperste Sovjet. Volgens het vernieuwde artikel 108 krijgt de Sovjetunie een "Congres van Volksafgevaardigden". Niet alleen een andere naam (de Opperste Sovjet blijft bestaan, als een soort van permanent parlement binnen het Congres), maar ook een andere samenstelling (ruimer, en op een andere manier verkozen dan vroeger), en vooral: meer bevoegdheden. Dat zit de Baltics dwars. Zo vallen zij bijvoorbeeld over een bepaling in het nieuwe artikel 108 waarin staat dat "... het Congres de uitsluitende bevoegdheid heeft over het nemen van beslissingen inzake de samenstelling van de USSR". Die bepaling is alvast in strijd met artikel 72. Dat artikel geeft "... aan iedere unierepubliek het recht tot vrije uittreding uit de USSR." Zo'n tegenstelling waren er natuurlijk ook al in de vorige versie van de grondwet, en al bij al zal er in de praktijk niet zoveel veranderen aan de verhouding tussen de Unie en de republieken. Maar heel deze discussie toont aan dat het jarenlange gemor van de Baltics over de bevoordeling van de Russen in hun republieken nu een duidelijk politieke dimensie heeft gekregen. Dat is onder meer tot uiting gekomen bij de ophefmakende soevereiniteitsverklaring van de Estse Opperste Sovjet, en dat zal in de toekomst nog meer tot uiting komen, als de staatsorganen zich verder buigen over de opborrelende nationaliteitsproblemen.

Verlichte dictatuur

Toch was er de afgelopen weken bij de discussie over de nieuwe grondwet niet alleen kritiek op de neiging tot centralisatie. Ook de machtsconcentratie in handen van de president (zeg maar: Gorbatsjov) werd op de korrel genomen. Het meeste weerklank kreeg de uitlating van Andrei Sacharov. Vanuit de Verenigde Staten waarschuwde hij voor het ontstaan van

Vijf tegenstemmers. Een jaar of wat geleden zouden de titels van de wereldpers het hebben over een revolutie in het Kremlin. Nu vermelden de media slechts in tweede of derde orde dat de goedkeuring van de grondwetswijziging in de Sovjetunie niet unaniem gebeurde. We hebben de laatste maanden uit perestrojkaland al andere dingen gehoord dan wat dissonantie in het opperste orgaan.

een "verlichte dictatuur". Gorbatsjov krijgt immers een grote macht doordat hij tegelijk secretaris-generaal is van de partij, én staatspresident met uitgebreide bevoegdheden. Westerse commentatoren wijzen erop dat Gorbatsjov met deze functie-cumulatie vooral zichzelf heeft willen beschermen tegen mogelijke acties van tegenstanders binnen de partij. Er wordt dan teruggedacht aan de blitz-coup tegen Chroestjov. In zo'n geval kan Gorbatsjov altijd een tegenoffensief inzetten vanuit zijn presidentszetel. Zelf zegt Gorbatsjov dat de cumulatie aan de bevolking de mogelijkheid geeft tot meer controle op de partijsecretarissen (het principe van éénzelfde persoon voor de functie van partijleider en van president wordt doorgetrokken op alle niveaus, van het dcrp tot de Unie). Want, zo zegt-ie, de president of de topleiders op lager niveau worden aangewezen door de vertegenwoordigende organen die zijn gekozen door de volledige bevolking. Als de partijsecretaris (m/v) hier wordt teruggefloten, wil dat zeggen dat hij onvoldoende steun heeft van het volk. Zijn positie bin-

nen de partij wordt dan onhoudbaar, en hij zal ook daar moeten opkrassen. Een nogal vergezochte redenering.

Getrapte eigenaardigheden

Op de bijeenkomst van de Opperste Sovjet werd behalve de grondwet ook de kieswet aangepast. En ook hier zijn er een aantal eigenaardigheden. We krijgen immers te maken met een grotendeels getrapte systeem. Het vertegenwoordigende orgaan met permanente parlementaire werking, de Opperste Sovjet, wordt immers niet rechtstreeks verkozen, maar aangewezen door het Congres van Volksafgevaardigden. Maar ook het Congres zelf is niet helemaal uit rechtstreeks verkozen leden samengesteld. 750 van de 2250 vertegenwoordigers zijn afkomstig uit de maatschappelijke organisaties: partij, vakbonden, en coöperatieve organisaties krijgen elk 100 afgevaardigden; Komsomol, vrouwenverenigingen, veteranengroepen enzovoort, elk 75. 75 afgevaardigden ook voor "andere maatschappelijke organisaties", zowel op het niveau van de Unie als op dat van de republieken. Onder deze categorie zouden bijvoorbeeld de Volksfronten in de Baltische landen kunnen vallen. Niet alleen kan de billijkheid van de verdeling over de diverse organisaties in vraag worden gesteld, ook het principe zélf van de tweesoortige vertegenwoordiging in het Congres. Sommige Sovjetburgers zijn op die manier immers twee, drie of vier keer vertegenwoordigd (een vrouwelijk partij- en vakbondslid bijvoorbeeld). Van "One Man, One Vote" is er dus geen sprake. Anderzijds komt er dan weer een einde aan de schertsverkiezingen, waarbij de bevolking alleen voor of tegen één kandidaat voor één post kon stemmen. Vanaf nu wordt kiezen uit meerdere kandidaten de regel.

Hoe zal de nieuwe staatsstructuur werken? Zal het een terugkeer zijn naar het postrevolutionaire systeem van arbeiders- en boerenvertegenwoordiging (met een Sovjetcongres en daarbinnen een Uitvoerend Comité als permanent parlement), zoals onlangs in *Moscou News* werd gesuggereerd? Zal de reële politieke inspraak van de Sovjetbevolking erop vooruitgaan? Of zal er integendeel een nieuwe politieke klasse ontstaan, die zich weliswaar onafhankelijker kan opstellen van de partij, maar die net zo goed als vroeger de werkelijke belangen van het volk aan zijn laars lapt?

Stefan Blommaert

Een gesprek met PLO-
vertegenwoordiger Armali

De erkenning van Palestina is een kwestie van politieke wil

De betoging die op zondag 11 december door de straten van Brussel trekt eist dat België de Palestijnse staat erkent. Toestanden had een gesprek met Chawki Armali, de vertegenwoordiger van de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PLO) in Brussel en bij de Europese Gemeenschap. Uit dat gesprek weerhouden we hier twee aspecten: hoe gaat de Palestijnse staat er concreet uitzien en wat verwacht de OLP van de Belgische regering?

Waarom zou dat niet zo blijven? Maar de Verklaring van Algiers spreekt zich niet uit over de godsdiensten want wij willen een staat zonder staatsgodsdienst. De Verklaring stelt alleen dat wij alle heilige plaatsen zullen eerbiedigen. Dat hebben wij, in tegenstelling tot de Zionisten, altijd gedaan.

Ik kom nog even terug op het democratisch aspect. Vormen de comités die nu bestaan in de kampen, dorpen en wijken, de basis van Uw democratie?

Chawki Armali: Ja zeker. Zij vormen de basis van ons democratisch stelsel. Zij voeren de strijd op het terrein onder leiding van de Eengemaakte Nationale Leiding van de Intifada. Soms bestaan er meningsverschillen in de comités. Met de Musulmaanse Broeders bijvoorbeeld. Maar toch voert iedereen de beslissingen van de meerderheid uit.

Klassenstrijd voor later

Hoe zal de regering samengesteld worden?

Chawki Armali: De Nationale Raad gaf aan het Uitvoerend Comité van de PLO de opdracht om een Voorlopige Palestijnse Regering te vormen van zodra dat noodzakelijk is. Aan de vooravond van de

Internationale Conferentie zullen wij zeker die stap zetten.

Een vraag over het socio-economisch karakter van de Palestijnse staat in wording. Welke houding zal die staat aannemen tegenover het privé-bezit?

Chawki Armali: De overgrote meerderheid van de Palestijnen zijn arme mensen. Wij hebben een middenstand en er zijn ook wel rijke Palestijnen -om met Uw Westerse woorden te spreken- maar de Israëlische bezetting blokkeert de economische toekomst van alle Palestijnen. Voor ons komt het er dus op aan de nationale eenheid te bewaren tegen het Zionisme. De kwestie van de klassenstrijd is voor later. In het kader van onze eigen staat, zullen we die op democratische wijze bediscussiëren.

De revolutie van 1830

U vraagt de erkenning van de Palestijnse staat. Een aantal Westerse regeringen, waaronder de Belgische, zeggen dat het onmogelijk is een staat te erkennen waarvan de grenzen niet vastliggen.

Chawki Armali: In 1948 was België een van de eerste Westerse landen dat de Zionistische staat erkende na de unilaterale uitroeping van Israël door Ben Goerion. Israël had toen geen grenzen. Die zijn zelfs vandaag nog niet precies gedefinieerd. Na de revolutie van 1830 heeft het 10 jaar geduurd vooraleer de grens tussen Nederland en België vastlag. Dat heeft er de andere Westerse staten niet van weerhouden België te erkennen. Na de Eerste Wereldoorlog erkende België de onafhankelijkheid van Polen en Tsjecho-Slowakije, vooraleer die landen onafhankelijk waren. U ziet het, de erkenning van een land is geen juridische kwestie. Vraag is alleen of de politieke wil aanwezig is.

Wat verwacht U van de Belgische regering?

Chawki Armali: België heeft voor ons een belangrijke rol gespeeld. Op het ogenblik dat het de Europese minister-raad voorzat inspireerde het de resolutie van 23 februari '87, waarbij Europa zich uitsprak voor een Internationale Conferentie. Vandaag verwachten wij van Uw regering dat ze samen met de andere Europese landen meer druk zou uitoefenen op Israël en de Verenigde Staten, de landen die de Internationale Conferentie tegenhouden.

Jan Van Kerkhoven

Toestanden: Midden november riep de Nationale Raad van de PLO in Algiers de onafhankelijkheid van de Palestijnse staat uit. Kunt U de Verklaring van Algiers concretiseren?

Chawki Armali: Onze onafhankelijkheid steunt op historische rechten en op internationale wetten, meer bepaald op resolutie 181 van de Verenigde Naties (VN) die in 1947 twee staten voorzag op het grondgebied van Palestina: een Joodse en een Arabische. Israël verantwoordt zijn bestaan nog steeds door terug te grijpen naar resolutie 181. Wij ook. Hoe de grenzen van de Palestijnse staat er zullen uitzien, welke afspraken mogelijk zijn met onze buurlanden, hoe wij samen in vrede zullen leven, dat alles moet beslist worden op een internationale conferentie onder auspiciën van de VN, die zo vlug mogelijk dient plaats te vinden.

Geen discriminatie vrouw

Maar U gaat toch met Uw eigen standpunten naar die conferentie. Wat voor soort staat hebt U op het oog?

Chawki Armali: Wij willen een democratische staat, waar iedereen vrij is om zijn mening te uiten, zich te organiseren, een partij te vormen. Wij zijn voor multipartisme. Wij verdedigen de volledige gelijkheid en verwerpen elke vorm van discriminatie. Die regels gelden nu al binnen de organisaties van de PLO. Alle waarnemers zullen dat toegeven.

U sprak van discriminaties. Vanuit Westers oogpunt, discrimineert de Islam de vrouw.

Chawki Armali: Dat is niet inherent aan de Islam. Het is eerder een gevolg van de rechtspraak. Wat de Palestijnse revolutie betreft, kan ik zeggen dat de vrouw daarin sinds 1965 steeds een vooraanstaande rol gespeeld heeft. Die rol is nog versterkt sinds het begin van de Intifada. Ook die tendens ziet men weerspiegeld in de structuren van de PLO.

Hoeveel vrouwen zetelen in de Palestijnse Nationale Raad?

Chawki Armali: 35 à 40 op 450 leden. Dat is nog niet veel, maar hun aantal stijgt.

Islam

Hoe zal die Palestijnse staat zich overigens verhouden tot de Islam?

Chawki Armali: Palestina is de bakermat van de grote godsdiensten, Judaïsme, Christianisme en Islam. Ze hebben daar lange tijd vreedzaam naast elkaar bestaan.

Mohikanen en Mururoanen: met zijn allen naar het kankerpaviljoen

Een internationaal congres over de ontginning van uranium-mijnen in de Canadese provincie Saskatchewan, in juni laatstleden, opende op dit vlak de ogen van velen.

Kernenergie kan niet zonder uranium, dat zich aan de startlijn van de splijfstofcyclus bevindt en als grondstof dient voor zowel de "vreedzame" als de militaire aanwending van de atoomwetenschap. Van bij het begin is deze onlosmakelijke binding tussen energie en vernieling aanwezig, zodat dit erts ten overvloede zijn bijnaam van "dodelijk metaal" verdient. Nergens is deze kwalificatie beter aantoonbaar dan in Canada. Dit land beschikt immers over de rijkste uraniumlagen ter wereld. In het noorden van de provincie Saskatchewan, om precies te zijn in de omgeving van Cigar Lake, bevindt zich een reserve van ongeveer 85.000 ton erts. Het bevat een tot hiertoe nooit waargenomen gehalte van gemiddeld 14% uranium-oxide, wat overeenkomt met zeventig maal het wereldgemiddelde! Eigenaars van de mijn zijn de provinciale overheidsmaatschappij Saskatchewan Mining Development Corporation en het Franse Cogéma, dat overigens greep heeft op alle denkbare takken van de nucleaire "business" en een parel aan de keizerskroon van het Franse nucleaire imperium is.

Endlösung

Rechtmatige, doch beroofde eigenaars van de gronden zijn de Cree-Indianen, die na de volkerenmoord van de kolonisatie in deze reservaten werden teruggedrongen. De ontdekking van deze aanlokkelijke erts middenin hun territorium gaf aanleiding tot een verfijnde "endlösung", waardoor de genocide op een elegante wijze kon afgerond worden.

De inplanting van de mijnactiviteit werd gretig aangegrepen om over te gaan tot een heilzame integratie in de Westerse beschaving. Nu ze toch hun jacht- en visgebieden kwijt waren, werden ze uitgenodigd hun zelfvoorzienende levenswijze om te ruilen voor de geneugten van de industriële samenleving. Met als bekende ingrediënten: alcohol, ontredde- ring, cultuurloosheid, werkloosheid...

Op het vlak van kernenergie gaat doorgaans de meeste aandacht naar de problemen aangaande de veiligheid en gezondheid van de bevolking, de bedreiging van het leefmilieu en de onoverzichtelijke afval-erfenis voor de komende generaties. Weinigen zijn zich bewust van de andere kwalen van de nucleaire waanzin.

DE KLEE-INDIANEN!

Bovendien zouden er jobs komen. Mee- lopen in de tredmolen van het kapitalistische paradijs betekende een paar honderd jobs in de uraniummijnen met een vroege toegang tot de eeuwige jacht- velden, dankzij de enorme stijging van het aantal longkankers door inademing van uraniumstof. In de beste liberale traditie werd aldus de vrije keuze verzekerd; ten onder gaan aan armoede en drank of verschrompelen in de mijn. Terugkeren naar de eigen levenswijze van dit natuervolk zal weldra onmogelijk blijken, omdat de aan de oppervlakte achtergelaten ertsresten, de zogenaamde "tailings", door opwaaien en regen ervoor zorgen dat rivieren, meren en bossen voldoende radio-actief besmet worden om jacht en visvangst in een nabije toekomst uit te sluiten. Er blijven dan nog de hamburgers in dit eens zo prachtige land!

Verrijkt?

Hierna vervolgt het dodelijk metaal, dat

men beter onaangeroerd in de aardkost gelaten had, zijn verdere vernielingstocht over de planeet. Een vernuftige kruistocht voor spitstechnologie in dienst van de mensheid en de vooruitgang. Slechts één vijfde van de totale hoeveelheid uranium komt als licht verrijkt uranium in onze kerncentrales terecht. Daar zorgt het voor de nodige dosis veiligheids- en contaminatierisico's, naast een heel gamma nucleair afval dat moet verwerkt, vervoerd en bewaard worden tot men de sinds een kwart eeuw voorspelde oplossing voor de definitieve opberging uitgedokterd heeft.

Verarmd?

Over de resterende vier vijfden van het oorspronkelijk uranium wordt niet meer gerept, en met reden. In plaats van, zoals voorzien, dit verarmd uranium -dat volkomen ten onrechte als niet-strategisch materiaal wordt beschouwd- naar het land van herkomst terug te sturen, blijft het in Frankrijk achter. Het wordt in militaire opslagplaatsen bewaard, in afwachting dat het in de snelle kweekreactor van Creys-Malville -eveneens eigendom van Cogéma- wordt omgezet in plutonium voor de Franse "force de frappe". Om deze duivelse kringloop af te ronden, wordt het dodelijk metaal dan een laatste maal gebruikt, tijdens Franse kernproeven op Mururoa. Daar eindigt het zoals het begonnen is: met het ombrengen van autochtone bewoners van de Stille Oceaan door middel van stralingsziekten en aantasting van flora en fauna.

Het wordt hoog tijd dat aan deze waanzin een eind komt, niet enkel door het uitvoeren van uitstapscenarië's voor nucleaire elektriciteitsproductie, maar ook en misschien vooral door internationale initiatieven. En dit om overal ter wereld, en meer in het bijzonder in de uranium producerende landen zoals Canada, de Verenigde Staten, de Sovjetunie, Zuid-Afrika, Australië, Namibië, Niger, Frankrijk, Gabon, en enkele andere, de uranium-mijnen te sluiten en aldus het kwaad bij de bron te stoppen.

Eric Gryp

Op een Picasso kunnen meer nullen dan op een cheque

In dezelfde novembermaand werden op één uur tijd in New York 28 schilderijen uit vorige en deze eeuw verkocht, samen goed voor 3 miljard frank. Kunst is niet langer een uiting van burgerlijk prestige, het is een produkt geworden dat net zoals valuta en aandelen als handelsobject door allerlei speculanten op de markt verhandeld wordt. Maar wie zijn die kopers en vanwaar die ruime financiële belangstelling?

Picasso wast witter

Vooraan in de rij geïnteresseerden staan de Japanse nouveau-riches, de Yen-elite. Het staat deftig om als Japans zakenman over enkele Renoirs of een Cézanne te beschikken. Kunst als statussymbool: het is één, zij het veeleer klassieke reden om een massa geld aan een Naam te geven. Na de financiële krach van 1987 verloren nogal wat "begoede burgers" het vertrouwen in immateriële waardedragers als aandelen en valuta. Het leidde meteen tot een enorme opwaardering van kunstwerken als geldmiddel: iets wat enkele jaren achter slot en grendel, of met de nodige promotionele heisa door de grootmoedige bezitter ter tentoonstelling aan een museum wordt uitgeleend. Nadien kan het produkt opnieuw verkocht worden, bij voorkeur met enkele miljoenen winst erbij. Kunstwerken als speculatie-objecten. Zo werd in november voor de *Badenden* van Renoir 360 miljoen frank betaald, daar waar precies twee jaar eerder "slechts" 140 miljoen aan dit kunstwerk werd besteed. Netto winst: een slordige 220 miljoen. Dit soort van speculatie is populair, een trend waarbij overigens zowel de kunsthandelaars als de beurspecialisten nu al op korte termijn een krach verwachten, met een ineenstorting van de prijzen voor dit soort van artistieke hoogvliegers als gevolg.

Ondertussen doen de banken goede zaken. Zo heeft de Amerikaanse Getty-bank in haar schoot een hele schare kunsthistorici in dienst genomen om geïnteresseerde kapitaalkrachtigen te adviseren in hun kunst aankopen. De Getty-bank staat wel in voor de kredietverlening. Zo worden, en overigens niet alleen bij de Getty-bank, miljarden dollars en yens geleend

Eind november werd voor Picasso's schilderij Acrobate et jeune Arlequin een slordige 1 385 000 000 frank betaald. Koper: onbekend. Vorige jaar werd om en bij de 2 miljard betaald voor de Irissen van Van Gogh. Koper: een Japanse verzekeringsmaatschappij. Er blijkt een en ander te bewegen, zij het eerder in de financiële dan in de artistieke wereld.

om kunstwerken op te kopen, te stockeren en met ruime winstmarge terug te verkopen.

De aankoop van kunstwerken blijkt bovendien een aangewezen middel om zwart geld wit te wassen. Zo doet het verhaal de ronde dat de recente aankoop van een hartbrekende "Moeder met Kind" van de hand van Picasso -die man ligt uitstekend in de markt- gebeurde vanuit het hoofdkwartier van de New Yorkse maffia. Kwestie van geld met een cocaïnegeurtje keurig te investeren.

Mekka

Overigens is het voor kunsthandelaars vooral interessant zaken doen in Groot-Brittannië. Niet voor niets vindt het grootste deel van de record-verkopen plaats in de Londense veilingzalen Sotheby en Christie. Daar zijn twee redenen voor. Enerzijds heft de Britse overheid geen in- of uitvoertaksen op dit soort van kunstwerken. En anderzijds is er het gegeven dat in Groot-Brittannië enkel BTW wordt geheven op het verschil tussen de oorspronkelijke prijs van het kunstwerk en de verkoopprijs op de veiling. Aangezien die oorspronkelijke prijs ofwel niet gekend is of dateert uit vroeger tijden kan de actualisering of de schatting ervan dan ook met

een bijzonder natte vinger gebeuren. Met alle voordelige gevolgen vandien... Londen, het mekka voor belastingvrezende kunstkapitalisten.

Van Gogh roert zich in zijn graf "Sinds kort zijn er nieuwe kopers op de markt. Het zijn klaarblijkelijk geen verzamelaars. We weten gewoonweg niet wie het zijn. Ze kopen alles op. Op elke kunstveiling van formaat sturen ze hun agenten. Wat willen ze eigenlijk?", zo verklaarde John Walsh, directeur van het Getty-museum in Malibu (Verenigde Staten) onlangs in *Der Spiegel*. Het zijn niet meer de musea die de concurrenten bij uitstek zijn op de kunstmarkt. Het is een meer heterogeen publiek van makelaars, immobielkantoren, verzekeringsmaatschappijen, grote banken en andere speculanten, rijke snobs en geheimzinnige raiders. Die geheimdoenerij waarin de verkoop van miljoenen- en miljardenkunst zich afspeelt, is wellicht het meest verontrustende aspect ervan. Op die manier verdwijnen tientallen vaak schitterende kunstwerken van de aardbol. Niemand weet waar ze zijn, wie ze in zijn/haar bezit heeft. Tot ze in het beste geval na verloop van jaren terug opduiken om tegen woekerprijzen opnieuw verkocht te worden.

Van Gogh, een straatarme stakker die zelf zijn werk niet verkocht kreeg, draait zich in zijn graf bij elke miljoenenveiling in Londen of New York. Iemand als de nog in leven zijnde Amerikaan Jasper Johns, die vaak in één ruk tussen namen als Pablo Picasso, Joseph Beuys en Andy Warhol vermeld wordt, ziet met lede ogen de gekste dingen gebeuren met zijn kunstwerken. Een kleurig schilderij van zijn hand ging in 1960 voor zo'n 113 000 frank van de hand, waarvan de helft bestemd voor de kunstenaar. Anno 1988 werd voor het zelfde werk 882 000 000 betaald. Waarvan geen cent voor de kunstenaar. En dan reppen we nog met geen woord over de burger die het hele landelijke kunstpatrimonium van betekenis in onbekende kluizen en galerijen ziet verdwijnen. Willy Vandersteen en Marc Sleen zijn bij deze gewaarschuwd.

Eric Goubin

Adelaar glijdt uit over meloen

Napoleon is niet gestorven op Sint-Helena en niet in 1821. Dat althans beweert de Franstalige Belgische historicus en sinoloog Simon Leys in De dood van Napoleon. Een historicus die aan geschiedvervalsing doet? Een belgerie? Nee, simpelweg een historicus die literatuur bedrijft.

Als gevolg van een groots opgezet, zeer geheim complot waarbij een dubbelganger betrokken is, weet Napoleon in 1821 te ontsnappen uit zijn ballingsoord. Hij monstert aan als steward op een schip naar Bordeaux, waar zijn getrouwen hem zullen opwachten. Maar de prijzen van melasse en indigo zijn ingestort en daarom moet het schip koers zetten naar Antwerpen, waar de Adelaar aan zijn lot wordt overgelaten. Via Brussel en Charleroi bereikt hij in zijn vermomming van landloper ten slotte toch Parijs. Daar wordt hij, nog steeds incognito, geadopteerd door een fruitverkoopster, de weduwe van een hem getrouwe luitenant. De schaarsen die hem herkennen, verraden hem niet, maar nemen de wijk. Napoleon zal de groentenzaak tot grote commerciële bloei brengen, daarbij gebruik makend van de briljantste militaire strategieën. Hoe hij uiteindelijk toch om

het leven komt, wordt in deze recensie niet verteld. Alleszins: zielig. Simon Leys schreef eerder al *De nieuwe kleren van voorzitter Mao*, waarin hij, bitser dan hier, de Chinese versie van het totalitarisme aan de kaak stelde. *De dood van Napoleon* is eveneens een historische fabel, een genre dat hij gekozen heeft om de keizer als mens met angsten, lyrische zin en ambities te tonen. Wanneer zijn dubbelganger op Sint-Helena sterft (en dus iedereen gelooft dat Bonaparte dood is) zit hij werkelijk klem. "Maar nu was een onbenullig onderofficiertje, alleen door op een verlaten rots aan het andere eind van de wereld de kraaienmars te blazen, erin geslaagd hem te confronteren met de minst verwachte en de meest geduchte rivaal die hij zich kon voorstellen: zichzelf! Erger nog, niet zomaar worstelend tegen Napoleon zou Napoleon voortaan zijn weg moeten banen, maar worstelend tegen een Napoleon die zo immens veel groter was dan de aardse Napoleon -tegen

de herinnering aan Napoleon!" (blz. 56). Moest hij het masker afleggen? "Het was te laat en tegelijk te vroeg om die laatste troef uit te spelen." (blz. 58). In een paar trekjes schetst Leys hier een tragisch menselijk dilemma. Bij dit soort van *divertimento* horen vanzelfsprekend ook heel wat knipoogjes. We hebben al verwezen naar de krijgskunst, elders zitten bijna woordelijke verwijzingen naar Victor Hugo's beroemde gedicht. Veel ironie schuilt ook in het feit dat Leys Napoleon een bezoek laat brengen aan het slagveld van Waterloo, waar hij langs alle kanten wordt uitgenodigd om de kamers waar de keizer de laatste nacht sliep, te bezichtigen; met een fijn glimlachje laat Leys de Waterloose cafés met elkaar rivaliseren. De dood van Napoleon is een kort, delicaat werkje vol humor, maar toch ook -zoals bij het bezoek aan een gekkenhuis- vol menselijke tragiek. Het is een pareltje.

Dirk Daens

Simon Leys,
De dood van Napoleon,
vertaald door Chris van de Poel.
Meulenhoff, Amsterdam
en Kritak, Leuven, 1988.
91 blz. - 530 fr.

In Toestanden nr. 6 kon U nog een leuk verhaal lezen over het misbruik van psychiatrie door de CIA. Over hetzelfde thema-lugubere experimenten op het menselijk lichaam-is nu een ijzersterk stripverhaal verschenen.

Ene Shalby zit levenslang uit in de gevangenis van Utah, USA. Na een incident tussen medegevangenen belooft de directie hem gratie, als hij maar wil meewerken aan "ongevaarlijke" proeven in een ultrageheim centrum van het Amerikaanse leger. Shalby hapt toe. Maar de proeven blijken helemaal niet zo onschuldig te zijn. Het proefkonijn slaagt erin te ontsnappen. Ziek als hij is, volgt Shalby een allesbehalve fraai vluchtparcours. Hij wordt achterna gezeten door huurlingen van het Amerikaanse leger, die hem ten allen prijzen willen beletten te spreken. De experimenten dienen geheim te blijven.

STRIPS

Nachtmerrie met proefkonijn

DUITSLAND HEET OÓK EENS
TALENT...

Dit stripverhaal heet "Het theorema van Bell", en is het eerste deel van een stripnachtmerrie van de Westduitser Matthias Schultheiss. Allicht het enige striptekentalent dat de Bondsrepubliek ooit heeft voortgebracht. Schultheiss is al 42, maar hij brak pas enkele jaren geleden door, in

Frankrijk nota bene. Zijn stijl is uniek en herkenbaar. Vooral kleuren zijn ontzettend belangrijk in zijn tekenwerk. Of schilderwerk, of allebei. Schultheiss is bovendien een meeslepend verteller. Het is dan ook een thriller op het scherm waard.

Schultheiss heeft verder een morbide Afrika-verhaal ("De droom van de haai") op zijn actief, en een zeer angstwekkend verhaal over een tiener die met zijn computer een satelliet kraakt, zo een welbekende Koreaanse Boeing uit zijn koers haalt en het Sovjet-luchtruim instuurt... De titel luidt "Hacker".

Als i van uzelf vindt dat u te vrolijk bent de jongste tijd, dan zijn de albums van Schultheiss aanbevolen literatuur.

Louis Van Dievel

"Het theorema van Bell",
Matthias Schultheiss, uitgeverij Arboris.

Denkend lichaam

De Amerikaanse danser-choreograaf Steve Paxton zal je niet gauw het neefje van de geniaal-halfgekke pianist Glenn Gould noemen. De stoïcijnse beheersing en esthetische ruwbouw van het werk van eerstgenoemde zijn niet onmiddellijk besteed aan de exalterende virtuoos die de tweede was. In ieder geval geen hindernis voor Paxton die zo verslingerd raakte op Goulds meesterlijke uitvoering van de Goldberg Variationen van J.S. Bach (opname van 1955 en 1981) dat hij haar tot zijn ongewone (muzikale) danspartner in een improvisatie-solo promoveerde.

U hebt het al begrepen: een Glenn Gould is geen muzikaal behang. Voluit heet de eerste solo: "The Goldberg Variations by J.S. Bach performed by Glenn Gould in 1955 and 1981 improvised by Steve Paxton". Improvised by Steve Paxton. Wie hierbij een molenwiekend staaltje van lichaamsexpressie verwacht, is helaas in een andere voorstelling terechtgekomen. Improvisatie staat of valt met een stevige danstechniek en Paxton zit in dit verband in goede schoenen. Misschien heeft zijn oorspronkelijke opleiding als turner en atleet er iets mee te maken, zeker is dat de improvisatorische theorie en praktijk -de

zogenaamde *contact improvisation* - die hij in de jaren zeventig ontwikkelde, de performer Paxton gesterkt hebben om het lichaam voor zichzelf te laten spreken en af te zien van het fysieke vertellen van verhaaltjes. Een denkend lichaam in een *empty space* (dank u, Peter Brook) zonder scenografische franjes. Paxton danst met kleine, zoekende bewegingen en vermijdt oh-wauw-hoogstandjes. Niet zodanig omdat hij dat niet meer zou kunnen - Paxton is ondertussen vijftig - maar omdat de toeschouwer samen met de danser zoekt, improviseert en zich spiegelt aan de muziek. Het publiek wordt niet overbluft, maar staat op gelijke voet met de improvisator.

De *democratische dans*, zo je wil want Paxton schuwt alledaagse, onesthetische bewegingen niet. In *Ave Nue* bijvoorbeeld, een creatie met Belgische dansers voor de laatste festivaleditie (1985) van

het Kaaitheater, stelde hij een choreografie samen op basis van foto's van sportbewegingen. In tegenstelling tot zijn artistieke generatiegenoten van de Amerikaanse *postmodern dance* (niet te verwarren met *postmodernistisch*, maar in de chronologische betekenis: komende na de moderne dans van bijvoorbeeld Martha Graham of Maurice Béjart) zoals Trisha Brown, Lucinda Childs of Douglas Dunn is Steve Paxton de jongste jaren in België kind aan huis geworden. Behalve de genoemde creatie was hij vroeger al te gast op het Kaaitheaterfestival 1983 en zag ik zijn *Goldberg Variations* op de Klapstuk-uitgave van vorig jaar. Met deze produktie toert hij sinds 1984 en in Brussel zal hij er afscheid van nemen, terwijl hij ondertussen in dezelfde stad met een vijftal mensen van hier een nieuwe choreografie, *Flip Side* voorbereidt. Met oprechte trots jubelt opdrachtgever Kaaitheater in zijn programmabrochure: "Steve Paxton is back in town".

Paul Verduyck

The Goldberg Variations. Op 9 en 10 december in Théâtre 140, Brussel.

Flip Side. Data: 19, 20, 21, 24 tot en met 28 januari 1989. Plaats nog te bepalen.

FILM

Stalin-Shostakovich: een lijf-aan-lijf gevecht

Testimony waarvoor de Britse cineast Tony Palmer zich baseerde op de *mémoires van de Russische componist Dimitri Shostakovich (1906-1975)* is een memorabele film, misschien wel het film-evenement van het jaar. Het is een rijke film, rijk aan thema's, rijk aan indrukken, rijk aan ideeën, rijk aan visuele vondsten. Palmer toetste zijn scherpzinnig talent aan het genie van de Russische componist en schetst zo een ongelooflijk mooi en krachtig portret van een door zijn tijd en zijn maatschappij gekreukt kunstenaar. Rode draad in *Testimony* is de lastige relatie tussen eenzaat Stalin -een machts-wellustige dictator, zoals hij daar zit aan een bureautje in een immense en lege fabriekshall- en de vereenzaamde musicus Shostakovich. Palmers hallucinante creatie is geen heldenverhaal maar een wervelend en schrandere audiovisueel gedicht over een man, een vader, een echtgenoot, een mens (een formidabele Ben Kingsley met een verbeterde trek om de mond), die toevallig ook een begenadigd kunstenaar was en die in een bizar lijf-aan-lijf gevecht verwickeld raakte...

De film begint wanneer Shostakovich bij zijn dood in augustus 1975 met een satanische grim achterom kijkt zonder goed te

beseffen dat hij in feite een pijnlijk verhaal vertelt, pijnlijke indrukken doorgeeft, waarbij cineast Tony Palmer en scenarist David Rudkin prachtige beeld-associaties oproepen. Zo krijgt Shostakovich op een stationsperron de *Pravda* te lezen, waarin zijn opera *Lady MacBeth* wordt afgedaan als te negatief, als gekrijs, schrill en knarsend... Op hetzelfde ogenblik vertrekt de luid puffende en knerpende trein. Shostakovich blijft verbouwereerd achter.

De confrontaties met zijn dochttertje -een vriendelijk wijsneusje, tuk op verhaaltjes- zijn van een welsprekende schoonheid. Zijn zwerftocht door de coulissen van de studio waar cineast Eisenstein (aan *Wagner*) werkt, geeft Shostakovichs doelloos zoeken weer. Trachtte hij in zijn symfonieën te vertalen wat hem kwelde, de drang naar de eenvoudige dingen waarin hij geloofde, zoals vrede en appels voor iedereen, kortom wat hij in zich

hoorde, Tony Palmer creëert een intens lyrisch beeldenspel, aangedreven door de energieke klank-grimassen in de muziek van Shostakovich.

Testimony klimt intussen stilaan naar een dramatisch orgelpunt: de Babi Jar-symfonie over de uitmoording van Joden in Babi Jar (waarschijnlijk werden ze door Stalin aan de Gestapo uitgeleverd). Het eeuwige conflict tussen dogma en vrijheid, tussen politiek dier en eigenwijs artiest, tussen Stalin en Shostakovich, krijgt hier een meer universele dimensie.

Om het archiefmateriaal des te beter te kunnen inpassen, koos Palmer voor zwart-wit met een tikkeltje kleur -vooral het oranje-rood van bloed; even ingenieus aangewend als bij Eisenstein.

Shostakovich wou geen monument, alleen maar een klip; een ruwe, stijle rots in zee. Tony Palmer heeft voor hem een prachtexemplaar uitgekozen.

Freddy Sartor

Regie, montage en decors: Tony Palmer, Scenario: David Rudkin en Tony Palmer naar de *mémoires van Shostakovich*, Fotografie: Nic Knowland, Acteurs: Ben Kingsley (Shostakovich) en Terence Rigby (Stalin). Draait in Antwerpen en Brussel.

Baarmoeder Aarde

Beeldende kunstenaars zijn net als al de andere mensen meegesleurd door de vooruitgang. Veranderingen op ieder terrein zijn dagelijkse kost en velen weten geen raad met het verdwijnen van (oude) waarden en geliefde denkbeelden. Sommigen dromen daarom maar van de toekomstige tijd, waarin alle wereldproblemen -zo denken ze toch- zullen zijn opgelost. Anderen leven in de verwachting van een spoedig wereldeinde en hopen op een gelukkig leven na de dood. Maar consequent kiezen voor een antwoord op de specifieke vragen die deze tijd ons nu stelt, is heel wat moeilijker. Immers, antwoorden hierop betekent moedig zijn, en zeg nu zelf: wie...

Uit schrik voor een atoomcatastrofe of nog erger gaan sommige kunstenaars terug naar het veiligste gevoel ter wereld: de baarmoeder en oermoeder Aarde. Ze scheppen niet alleen 'beelden', maar ook 'mensen'. Fotograaf Ben Hansen (Zutendaal, 1940) maakte in het natuurgebied van het Nederlandse Dollard opnamen van naakte en met modder besmeurde vrouwen die in foetushouding ter wereld komen. Hij hanteert duister en mysterieus licht om onze aandacht te trekken naar zijn obsessie: de vrouw en de natuur in harmonie.

Hij verplicht ons goed te kijken, willen we er wat meer van overhouden dan enkel wat vage gevoelens. Hansen verwacht dat de kijker zich inleeft, zodat de foto's hun diepere inhoud kunnen prijsgeven.

Indien hij getroffen raakt door een landschap zal hij diverse keren deze plek opzoeken en bestuderen. Niet alleen de lichtomstandigheden, maar ook de zintuiglijke waarneming is voor hem belangrijk. Zo vertoefde hij regelmatig aan de Waddenzee in Nederland. Hijzelf spreekt erover als "een landschap met een organisch karakter, een plek met een gevoel van levend leven, maar ook van de totale dood". Toch ging hij zich daar thuisvoelen. Zijn gestolde levenservaringen en emoties uit hij dan in zijn fotowerken. Zijn foto's vormen een inventaris van zijn gevoelswereld. Dit artistieke proces laat hem opgaan in een groter geheel: Ben Hansen die zich als een volwassen en

bewust kunstenaar kan situeren in het universum in beweging.

De technische kwaliteit van zijn afdrucken halen een zeer hoog niveau. Hansens portfolio's zijn in zeer beperkte oplagen opgenomen in collecties van New York tot Parijs. Hij is samen met bijvoorbeeld Ludo Geysels zo'n zeldzame witte raaf die het medium exploreert vanuit Vlaanderen.

Een eerste ontmoeting met Hansens werk geeft waarschijnlijk een bevreemdend gevoel, maar hij slaagt er vlug in om de kijker pakkend en emotioneel te raken. De verschillende fotoreeksen van deze tentoonstelling uiten hoe het onderwerp van zijn dromen affectief geladen is.

De uiterst donkere zwart-witte tinten van Hansen dragen ertoe bij om de betrokkenheid van hemzelf in relatie tot zijn model te accentueren.

Immers, alles ontstaat uit het niets, het donker: uit het contact met de aarde. Van mens tot mens.

Johan M. Swinnen

Tentoonstelling Ben Hansen in de Witte Zaal, Zwartezustersstraat 34, Gent.
Tot en met 16 december van maandag tot vrijdag, 13.30 - 17.30 uur.

TELEVISIE

Achterwerk in de Kast

Voor het eerste sinds lange tijd zag ik weer een aflevering van *Achterwerk in de Kast*. Een doodsimpel kinderprogramma waarvoor niets anders nodig is dan een poppenkast met een gordijntje aan, en een tiental kinderen die om beurt hun kop in de kast willen steken en hun verhaaltje willen vertellen. Zo eenvoudig, dat men bij de VPRO moet zijn om te bedenken dat het ook op televisie kan.

De kinderen zijn van lagere school-leef-tijd. Dit levert een sfeer die niet te vergelijken is met de vertedering opgeroepen door vroegwijze kleuters, die in steeds meer programma's worden opgevoerd. Kinderen uit alle streken van Nederland krijgen het woord, zodat er voor een keer-tje diverse accenten en dialecten te horen zijn. Nederland is dus echt meer dan Amsterdam. De kinderen zijn in alle opzichten kleurrijk.

Gordijntje open. "M'n moeder en m'n vader gingen een keer bij mekaar zijn en, nou, het zaadje sprong bijna in m'n moeder z'n buik, nou, en toen gingen ze weer van mekaar af en toen ging ie weer in m'n vader z'n buik." Gordijntje dicht.

Achterwerk in de Kast vormt nu een onderdeel van het VPRO-kinderprogramma

op zondagochtend. Al vanaf 9 uur proberen drie lelijke, dikke, snoepende tantes te beletten dat wakkere kinderen hun ouders lastig vallen. Men zou bij de VPRO wel dienen te vermijden dat het programma zo goed is dat volwassenen er vroegtijdig het bed voor uit stappen. Ooit stond *Achterwerk in de Kast* geprogrammeerd in de late namiddag. Dat is veel logischer: zoals elk goed kinderprogramma is het ook een feestje voor andere mensen.

De kinderen kunnen in de poppenkast vertellen wat ze willen. Er is veel gelegenheid, onhandigheid en guitigheid. Er is ook veel Kinderleed. En er zijn de parate meningen. Steeds is het alsof ze in een ideologisch jasje zitten dat voorlopig nog te groot is, maar dat hen weldra perfect zal passen. Men ziet ze nu oefenen om het jasje later met gemak te kunnen dragen. *Achterwerk in de Kast* is gegroeid uit de kinderbrievenrubriek op de achterkaft van de VPRO-gids. Ook daarin kan men lezen wat de kinderen allemaal "stom" of "leuk" vinden en ziet men de eerste spo-

ren van de stereotype woordenschat van Nederlanders.

Gordijntje open. "Allo, ik ben Kim en ik ben 7 jaar. Ik heb heel veel last van slape-loosheid en dan kom ik nooit zo snel in slaap. En dan zit ik boeken te lezen, maar die heb ik nu allemaal uit en dan maak ik me zorgen over dat rekenen op school. En ik vind het gewoon helemaal niet leuk." Gordijntje dicht.

Er zijn op de Nederlandse televisie, sinds de *Stratenmaker op Zee*, heel wat stoute kinderprogramma's gemaakt. Zo kan men ook bij de VARA nog steeds terecht voor een frisse ontmoeting met *Grote Mijnheer Kaktus*, geholpen door *Mijnheer Kweetniet* en *Mevrouw Siemband*. Dergelijke programma's hebben echter nog veel werk op de plank. Er is nog zoveel braafheid, ook bij de kinderen van *Achterwerk in de Kast*.

Gordijntje open. "Hallo, ik ben Mirjam, ik ben 6 jaar en ik zou graag willen dat ik een zusje heb. Maar mijn vader en moeder hebben het daar veel te druk voor. Gelukkig heb ik een vriendje; die heeft wel een zusje. En ik vind dat het ook een beetje mijn zusje is." Gordijntje dicht.

Marianne Mertens

Oudere jongeren weten nog dat U2, vier "eerlijke knapen uit Dublin", gelanceerd werden dankzij het dubbelfestival Torhout-Werchter. De muziek was al wel bekend van wilde fuiven (*I will follow!*). Toch was het wachten op de *live performances* om tot een groter publiek door te dringen. En wat voor een publiek. De massa viel voor Bono en de zijnen, mede door het handig podiumgedrag van de voorman. Optredens van U2 degradeerden zichzelf op enkele jaren tijd tot een soort Kampioenschap Vendelzwaaien. Bono Vox speelde gretig op die enthousiaste menigten in, trok jonge meisjes mee op het podium, zwaaide wat met van het publiek geleende vlaggen en bracht een gemakkelijke, voorspelbare boodschap over. Een boodschap van liefde en hoop. En vooral van geloof. In God. In Goed. U2-fans werden eerder volgelingen van een sekte dan rock-fanaten. De keerzijde van de medaille van een groep die drie elpees lang (*Boy*, *October* en *War*) sterke songs had bijgeschreven, was er een van publiekmenerij en massahysterie.

Op zoek naar de Amerikaanse roots

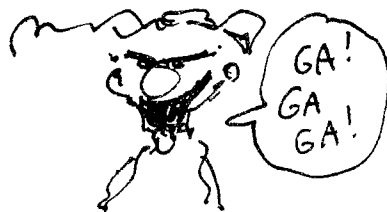
In Europa was het het jongste anderhalf jaar even stil rond U2. Alle mogelijke voetbal- en andere stadions waren reeds verschillende keren aangedaan én overrompeld. U2 nam een wijs besluit. Terugkeren naar de oorsprong van hun succes: de rock. De Dubliners gingen op zoek naar de Amerikaanse roots, op de enige plek waar dat kan: in de Verenigde Staten zelf. Dat ook de Amerikanen plat gingen voor de groep was mooi meegenomen. Centraal stond echter opnieuw de muziek. De wedergeboorte van een rock-groep diende vastgelegd te worden op pellicule, en zo geschiedde. Michael Hamlyn, een vermaard specialist in video-clips (*Springsteen*, *Winwood*, *Rolling Stones*, *Pretenders*, *U2...*) en regisseur van *White City* (Pete Townshend) en *Absolute beginners* (David Bowie), produceerde. Monteur/cineast Phil Joanou, door U2 verkozen boven gerenommeerde regisseurs, maakte kilometers opnamen van de Amerikaanse tournee, gekoppeld aan gesprekken met de nieuwe Fab Four.

"Rattle and hum" over en met U2

De renaissance van een rock-groep

Rattle and Hum: ratelen en gonzen. De U2-film kreeg een relativerende titel mee. Met ratelen (kletsen) bedoelt men de praatgedeelten, de interviews met de vier groepsleden van de Ierse mega-groep: het gonzen (snorren, in beweging zetten) slaat op de muziekfragmenten, studio-opnamen en registraties van live concerten, die ruimschoots in de meerderheid zijn. Het U2-circus is in de stad.

GRAPPEN OVER WEST -
VLAMINGEN DIE DE G EN
DE H ALS HÉ EN GA UIT-
SPREKEN ZIJN ALTIJD AL DANK-
BAAR GEWEEST VOOR
CARTOENISTEN DIE NÉT NIETS
ANDERS KONDEN VERZINNEN...

Verpakt in grotendeels zwart/wit-beelden en naar het einde toe ook kleuropnamen. Resultaat: *U2 Rattle and Hum*.

De Fab Four

De verwijzing naar de Fab Four uit Liverpool, *The Beatles*, is niet louter gratuit. *Rattle and Hum* begint met een cover van *Helter Skelter*, bekend van de legendarische "dubbele witte album". Voorts worden de Stones (*Ruby Tuesday*, *Sympathy for the devil*), Dylan (*All along the watchtower*) en Van Morrison (*Gloria*) fragmentarisch gecoverd, en fungeren Brian Eno en B.B. King als gasten. Tot zover niks nieuws onder de zon. De U2-leden Bono Vox (zang, akoestische gitaar), The Edge (gitaar, keyboards, backing vocals), Adam Clayton (bas) en Larry Mullen jr. (drums) hebben hun voornaamste invloeden altijd eer (of is het oneer?) aangedaan. Wel nieuw is de in

toom gehouden pathos; het "boodschap- perige" werd gereduceerd tot een aanvaardbaar minimum. Met het herontdekken van de roots van de Amerikaanse rhythm en blues heeft U2 zichzelf verheven tot een belangrijke rock-groep. Van de beginperiode biedt *Rattle and Hum* enkel *Sunday, bloody Sunday...* Elpees 4 en 5 (*Under a blood red sky*, *The unforgettable fire*) worden bijna compleet genegeerd. De zesde elpee, *The Joshua Tree* (de commerciële doorbraak in de V.S., wereldwijd een verkoop van 13 miljoen exemplaren), is de kern van de gelijknamige VS-tournee. Samen met behoorlijk wat nieuwe nummers, zoals de uitstekende single *Desire*.

Privé-opvattingen

Verdienste van *Rattle and Hum* is dat de interviews/gesprekken met de U2-ers weinig reveleren van het waarom van songteksten en -structuren, religieuze opvattingen en muzikale background. De mysterie die over rock hangt, blijft gelukkig bewaard. Er worden ook geen open deuren ingetrapt over sex, drugs & rock'n'roll. Wél wordt een tipje van de sluier opgelicht over de privé-opvattingen van de groepsleden én, wat primordiaal is, wordt duidelijk dat U2 véél meer is dan Bono Vox. Parafaserend: U2 is een groep.

De film is niet voorspelbaar van opbouw. Het opblazen van de basis 16 mm-film naar 35 mm levert sterk gekorrelde beelden op, wat niet stoort. Het geeft het documentaire karakter eerder een zetje mee. Het zoeken van een symbolische betekenis achter de overgang van zwart-wit naar kleur is overbodig. De functionaliteit achter bepaalde beelden zoeken, lijkt me totaal irrelevant. Zoals illustere voorgangers als *The last waltz* en *Stop making sense* laat *Rattle and Hum* de toeschouwer intens mee-genieten van rock. Rock die, hoewel hyper-commercieel, boven het makkelijk geldgewin uitstijgt. Mooi.

Frank Van Laeken

"Rattle and Hum". Regie: Phil Joanou, productie: Michael Hamlyn, met: Bono Vox, The Edge, Adam Clayton, Larry Mullen jr., Brian Eno en B.B. King

Elektronische brooddoos

Bij mondjesmaat vind je in computer-shops meer en meer Laptops. Een Laptop is géén lapsus maar een draagbare computer, waarvan sommige versies niet groter zijn dan een eenvoudige brooddoos. Terwijl dit Ding in de Verenigde Staten anno 1988 volop in de mode is, kent de Laptop op het Europese continent heel wat minder afzet dan verwacht. De Europeaan houdt er blijkbaar niet van om op de trein, in de auto of op het vliegtuig met een computer opgezadeld te zitten.

Eenmaal verbonden met de telefoonkabel en/of de satelliet kunnen journalisten, artsen, bedrijfsleiders en andere vrije beroepen waar ook ter wereld kopij doorsturen of databanken raadplegen. In de States hebben verschillende multinationals, de belastingsadministratie, uitgeverijen en binnenkort ook het leger ettelijke duizenden laptops uitgedeeld aan hun medewerkers te velde. Zelfs in de Space Shuttles bezorgt men de piloten een Laptop die krachtig genoeg is om, indien de boordcomputer uitvalt, hen te helpen min of meer veilig te landen.

De Laptop-geschiedenis startte zeven jaar geleden met de komst van de Osborne 1,

een portable computer ter grootte van een naaimachine. Veel meer dan die naaimachine kon het toestel niet. De eigenaar van een Osborne kon je meteen herkennen doordat zijn ene arm doorgaans iets langer was dan de andere. De meest recente Laptops wegen tegenwoordig "slechts" om en bij de vijf kilogram en zijn vaak voldoende klein om in een aktentas te passen.

Toch wegen de voordelen van zo'n draagbare computer momenteel nog niet op tegen de nadelen ervan. Wie van het ene kantoor naar het andere moet, doet er vaak beter aan op die andere werkplaats een volwaardige Personal Computer te plaatsen: die is doorgaans nog steeds krachtiger en goedkoper. Met een Laptop mag je bovendien niet zomaar de passagiersruimte van een vliegtuig binnen. Bij het voorbijgaan van de doorlicht-machines

van de douane loop je bovendien het risico dat enkele chips evenals je floppies van streek raken. Met alle virale gevolgen vandien. De lichtgewichtten bieden bovendien weinig snelheid. De zwaargewichten onder de Laptops mogen dan wel sneller en krachtiger zijn maar hebben dan weer de naam elektriciteits-verslinders te zijn. Batterijen, kabels, voedingen en modems vormen daarbij letterlijk en figuurlijk een extra belasting.

Toch blijven ze steeds kleiner en goedkoper worden, deze Laptops. Tegenwoordig zijn er al pocket-uitgaven op de markt. Het hoeft geen betoog dat de werkbaarheid van deze piepkleine dingen wel eens te wensen overlaat. Zo kan je bijvoorbeeld het toetsenbord en het scherm niet alsmaar kleiner blijven maken. Desalniettemin lijkt met de Laptop het tijdperk van de Star Trek-dokters Spock en McCoy met hun broekzak-minicomputers die-alles-kunnen toch wel heel nabij. Nu nog een systeem uitvinden om Reagan vanuit het Witte Huis naar de Maan door te stralen. Daar is wellicht nog een gat in de markt.

Eric Goubin

Desktop Video

Tante Mariette starring Sue Ellen

Desktop Publishing (het afleveren van drukwerk met een professionele look vanop je eigen bureau) heeft een opvolger gekregen: Desktop Video. Het is het logische gevolg van de prijsdaling en de daaruit voortvloeiende popularisering van video-apparatuur.

Wie over enkele tienduizenden franken beschikt -enkele honderdduizenden zijn uiteraard nog beter- en een beetje handig is met audio-visuele toestellen is tegenwoordig in staat om van zelfgemaakte opnames van een ordinaar trouwfeest een spannende science-fiction thriller te maken. Plaats bij uitstek waar dit soort van spelerei een trend is, zijn, wat dacht je, de Verenigde Staten. Jongeren sparen hun centen voor de aankoop van Camcorders, tapes, een kleurenbeeldscherm, een montage-set en zo mogelijk een trucage-kit. De montage- en manipulatiemogelijkheden waarover je als video-amateur kan beschikken gaan zover als de reikwijdte van je budget. Voor zo'n 200.000

frank kan je tegenwoordig je eigen semi-professionele opnamestudio opzetten. Koppel aan die apparatuur nog een Personal Computer en je vermenigvuldigt je mogelijkheden: ondertitels, de combinatie van tekenfilm met eigen opnames, kleureffecten, enzovoort. In de States ontstaat sinds enkele jaren een hele industrie rond dit soort van apparatuur met bijhorende gadgets. Speciale visuele effecten die aan het begin der jaren tachtig nog slechts mogelijk waren mits inschakeling van een reeks gesofisticeerde toestellen en enkele honderdduizenden dollars, zijn tegenwoordig haalbaar voor enkele bankjes van 1000\$. De Amiga Personal Computer, of soortgenoot, doet de rest, hierin bijgestaan door softwarepakketten met ronkende namen als VideoWorks en MacMovies.

De gebruikers van dit video-potentieel zijn zeer verscheiden. Vanuit de bedrijfs-wereld is er behoorlijk wat interesse gezien de geboden snelheid/kwaliteit-combinatie om promotiefilmpjes te maken, opnames van bedrijfsactiviteiten, ontwikkeling van "bewegende" logo's, en meer van dat fraais. Tieners maken hun eigen rockvideoclips met behulp van deze video/computer-apparatuur. De video-industrie gaat er prat op dat in de ontwikkeling van desktop-video een nieuwe beeldcultuur geproduceerd wordt, een meer toegankelijke en "democratische" cultuur. Het ligt voor de hand dat die toegankelijkheid overeenkomt met de grootte van je spaarpot. Bovendien blijkt die "nieuwe beeldcultuur" veeleer een namaak-versie van de traditionele televisiebeelden. Desalniettemin zullen avant-garde kunstenaars hierin wel extra expressiemogelijkheden vinden. Maar daarvoor hebben de video-artists al lang geen desktop-video nodig. (eg)

DOSSIER

Openbare diensten

“God kwam en zag ons pree en weende bittere tranen met ons mee”

Het grootste Belgische bedrijf is de Belgische staat. Hij beschikt over meer dan 800.000 personeelsleden, verspreid over openbare bedrijven zoals de spoorwegen, openbare dienstverlening, denk maar aan het onderwijs en openbare besturen, de ministeries bijvoorbeeld. Het personeel in deze openbare sector is ontevreden. Dat blijkt al enkele weken uit aanhoudende acties en stakingen. Dat is vooral duidelijk gebleken op 7 december met de nationale betoging in gemeenschappelijk vakbondsfront. En daarmee zal het meer dan waarschijnlijk niet afgelopen zijn. We staan blijkbaar voor een aanhoudende sociale strijd in die sector. De onmiddellijke aanleiding tot de huidige mobilisatie is het niveau van de lonen in de openbare diensten. Er zijn hier ontelbare loonschalen, maar ze zijn allen verbonden aan een reeks “richtinggevende” barema’s, die nationaal vastliggen. Deze barema’s worden op hun beurt afgeleid van vier niveaus, die met de aanwervingsvereisten verbonden zijn. Het laagste niveau is niveau 4 (lager onderwijs), dan 3 (lager middelbaar), 2 (hoger middelbaar) en tenslotte niveau 1 (universitair of gelijkgesteld). Let op: het gaat om de minimale vereisten bij aanwerving. Heel wat mensen in de openbare sector hebben een baan die onder hun werkelijk kwalificatie-niveau ligt. Ieder barema begint betrekkelijk laag, maar voorziet een reeks verhogingen -meestal om de twee jaar- om tot een hogere wedde te komen. Theoretisch kan men ook, na een tijd, van het ene naar het andere barema opklimmen door het afleggen van een examen. De beperking van deze mogelijkheid vormde echter in

vele diensten de eerste bezuinigingsmaatregel, ofwel rechtstreeks via een bevorderingsstop, ofwel onrechtstreeks door de mensen aan het werk te zetten zonder ze op hun post te “benoemen” (men moet inderdaad eerst benoemd worden om aan een examen te kunnen deelnemen). Zo ontstond een klein leger “contractuele personeelsleden” die in de openbare sector werken zonder aanspraak te kunnen maken op een normale loopbaan of pensioenregeling. De lonen zelf liggen beduidend laag. Op dit ogenblik bedraagt het minimumloon 36.259F bruto, wat neerkomt op 26.250F netto. Heel wat weddeschalen bevinden zich daaronder, zodat die mensen soms jaren onder het minimumloon blijven steken tot ze erboven komen via tweejaarlijkse verhogingen of door bevorderingen. De loonsverhoging van 1.000F bruto per maand, die door de vorige CAO op 1 juli van dit jaar ingevoerd werd (hierboven ingerekend), is zeker niet van aard geweest om aan de toestand van deze schandelijk lage lonen te verhelpen. De hogere barema’s liggen overigens niet veel hoger. De beginwedde van niveau 2 bedraagt bijvoorbeeld 37.250F bruto per maand. Dat is welgeteld 1.000F boven het minimum. In de openbare diensten wordt men niet alleen met lage lonen geconfronteerd. Ze hebben ook af te rekenen met de afbouw van hun tewerkstelling en met een hele reeks sectoriële problemen. Aan een aantal vakbondsmilitanten uit de belangrijkste sectoren van de openbare diensten hebben we gevraagd die problemen hier uiteen te zetten.

"Lokale en Regionale Besturen" (LRB) luidt het in het syndicale jargon en daarmee worden vooral de gemeenten bedoeld, maar ook de OCMW's, de provincies, de zuivere intercommunales (die zuiverheid slaat op de afwezigheid van privé-participatie). Het gaat dus over de straatveger, de verpleegster in een OCMW-ziekenhuis, de bibliothecaris in je wijkfiliaal, de technicus van de teledistributiemaatschappij, de conciërge van de provinciale school.

Multinationals en KMO's

Hoe groot was, is, en wordt dat legioen? De Vlaams-regionale secretaris van ACOD-LRB, Ton Bergs, antwoordt op die vraag:

"Na de fusies van gemeenten blijven er in Vlaanderen zo'n 300 afzonderlijke gemeentebesturen over. Tel daarbij evenveel OCMW's, 5 provinciebesturen en een kleine 80 intercommunales en je hebt al gauw een 700-tal autonome lokale besturen die samen voor een tewerkstelling van -voorzichtig geschat- om en bij de 70.000 personeelsleden zorgen. Dat personeel wordt bezoldigd door eigen middelen, meestal zonder specifieke loonsubsidie vanwege de staat, enkele uitzonderingen niet te na gesproken (zoals bijvoorbeeld het personeel van bibliotheken en kinderdagverblijven). Buiten de (zeker voor de gemeentebesturen) beperkte eigen inkomsten, putten de besturen hun middelen uit wat het Gemeentefonds hen ter beschikking stelt. Dit betekent meteen dat in de lokale sector, bedrijfseconomisch bekeken, de grotere steden (die soms de omvang van een kleine multinational hebben) éénzelfde beheersmodel hebben als de landelijke gemeenten, die het niveau van een kleine KMO nauwelijks bereiken. De gevolgen zijn dan ook navenant: in de fondsverdeling wordt immers te weinig rekening gehouden met deze fundamentele verschillen".

Wie de pecuniaire toestand van al dit personeel wil ontleden, heeft het niet gemakkelijk. Vooreerst heb je de zogenaamde "nationale referentieschalen", totaal verschillend van de barema's van het rijkspersoneel, maar wél bijna unisono opgevolgd door de meeste kleinere besturen. Daarnaast tekent zich een rijke variatie af, voortvloeiend uit plaatselijke,

Gemeentepersoneel

"Wij willen de integrale 10% weddeverhoging"

historische en economische factoren en de feitelijke autonomie van de gemeente, die echter steeds meer aan banden gelegd wordt door "Brussel", de voorgedij-over-

heid die beweert op te treden in naam van het "algemeen belang".

Privé-concurrentie

Die bevoogding heeft zeker de intercommunales nooit kunnen beletten zeer behoorlijke lonen uit te betalen, wat overigens een strikte noodzaak is als ze niet alle geschoolde technici naar de privé-concurrentie willen zien vluchten. Dat gevecht om geschoolde arbeidskrachten speelde en speelt bijvoorbeeld ook in Antwerpen een rol in het opdrijven van de gemeentelijke weddeschalen. Bovendien weerspiegelen de regionale verschillen vaak de uiteenlopende syndicale slagkracht, al dan niet een handje toegestoken door politici die op plaatselijk vlak electoraal dienen rekening te houden met het gemeentepersoneel.

Ton Bergs geeft enkele cijfers:

"Hoewel je zelfs in grotere steden als Gent en Antwerpen meer en meer vaststelt dat de lonen er hopeloos achterop raken in vergelijking met de plaatselijke privélonen, zijn er inderdaad nog vrij grote verschillen tussen sommige besturen onderling. Het verschil tussen de aanvangswedde van een opsteller die in een landelijke gemeente begint, met die van zijn collega in de genoemde steden, belooft meer dan 4000F. Hoewel we thans overall reactie krijgen bij het politiepersoneel, moet je weten dat ook daar lang niet altijd dezelfde lonen betaald worden, óók niet in de bevorderingsgraden."

Terugschroeven dienstverlening

"Overigens blijf ik bij de vaststelling dat wij, en dat overal, als lokaal overheidspersoneel, onbehoorlijk slecht betaald worden voor onze diensten; waar je bij de grotere entiteiten over een flinke dosis gespecialiseerde kennis moet beschikken, wat logisch is, speelt bij kleinere entiteiten het effect van een bijna verplichte polyvalentie in de job. Komt daarbij nog de in het recent verleden van overheidswege opgelegde saneringsplicht voor gemeenten en OCMW's, die sommige besturen bracht tot het hals-overkop inkrimpen van hun personeelsuitgaven en -kaders. Personeelsgebrek en onderbetaling leidt dan automatisch tot het terugschroeven van de dienstverlening aan de bevolking en een terugloop van de economische activiteiten. Zo liepen de aanvragen voor investeringskredieten tot voor kort met ruim 35% terug, bij het nochtans ruim van fondsen voorziene Gemeentekrediet. Gaten worden gestopt met de goedkopere en gedeeltelijk door de centrale overheid "gesubsidieerde" contractuele personeelsleden. Een ander lapmiddel is het optrekken van bepaalde vergoedingen, die echter niet hoeven uitbetaald tijdens ziekte of andere afwezigheden en overigens ook niet voor pensioenrecht meetellen".

Problemen rond de vergoedingen lagen inderdaad grotendeels aan de basis van de huidige politionele animositeit. Maar ook in Antwerpen, waar de vergoedingskwestie onlangs werd opgelost, kende het politiekorps een lichte vorra van revolutie. De basis hiervan ligt in de verzwaarde aanwervingsvoorwaarden, wat de Antwerpse agenten tot de eis brengt van gelijkschakeling met de wedde van opsteller.

Sneeuwbaaleffect

Wat in de media voorlopig in de schaduw van de politieberoering blijft, is het sneeuwbaaleffect dat hiervan uitgaat naar andere groepen, die evenzeer specifieke eisen koppelen aan veranderde arbeidsvoorwaarden en taakvernieuwingen. Dit gaat dan van verplegend personeel, dat heel wat zwaardere paramedische taken moet uitvoeren dan in het basisstatuut voorzien is, over administratieve bedienden die geconfronteerd worden met bureautica, via museumsuppoosten die hun semi-shiftwerk maar karig beloond zien, tot baggerbootpersoneel dat met lede ogen het weddeverschil met hun sleepbootcollega's aanschouwt. In de wil het centrifugaal effect van die

uiteenlopende verlangens te matigen, schuilt ongetwijfeld één van de redenen waarom de socialistische en christelijke bonden van het LRB-personeel, vooral in Vlaanderen, sterk eisende partij zijn voor de integrale 10% weddeverhoging. Het ziet er zelfs naar uit dat een eventueel

compromis op het intersectoriële niveau onmiddellijk zal aanleiding geven tot een beweging voor sectoriële aanvulling der percentages. Hierover vernamen wij dat nu reeds overleg met Vlaams gemeenschapsminister Van Den Bossche gevraagd wordt door de ACOD, overleg dat

deze laatste niet per sé zou weigeren. En mocht ook dát niet iedereen voldoen, dan blijven er nog de plaatselijke eisenpakketten die kunnen zorgen voor de nodige turbulentie in de gemeentehuizen.

Fons Van Cleempoel

Tabel: Evolutie personeelssterkte in de overheidssector

	30/6/1975	30/6/1982	30/6/1987
1. Ministerie en wetenschappelijke inrichtingen van de staat	77.137	91.990	79.557
2. Bijzondere korpsen			
a. rechterlijke orde	7.600	8.075	8.829
b. Raad van State	169	197	237
c. provinciegouvernement	0	326	322
d. militair personeel	53.217	68.821	60.900
e. rijkswacht	15.510	15.775	16.185
f. onderwijsinstellingen	261.725	314.983	265.355
TOTAAL bijzondere korpsen	3.381.221	402.177	351.828
3. Plaatselijke machten	147.660	198.664	184.352
4. Instellingen Openbaar Nut	187.679	201.310	170.572
5. Wetgevende Macht	1.048	1.317	1.520
6. Gemeenschappen en Gewesten	0	0	17.858
TOTAAL overheidssector	751.745	895.458	805.687

(bron: Dienst Algemeen Bestuur)

De toestand in de ministeries is verre van schitterend. De personeelsleden van het Ministerie van Financiën (douane) en van justitie (cipiers) zijn reeds enkele weken in actie. Zij stellen daarbij hun specifieke beroepseisen, maar ze zitten ook zoals al het personeel van de andere ministeries geplaagd met steeds dezelfde problemen van onderbetaling, personeelstekort en gebrek aan een rationeel beleid.

Nepstatuten

Uit de eerste regel van de tabel die we voor dit dossier overnemen, blijkt dat het personeelsbestand van de ministeries weliswaar gestegen is van 1975 tot 1982 (de syndicale strategie van voorrang aan de tewerkstelling eerder dan koopkracht), maar dat het sindsdien snel is afgenomen, tot 79.557 eenheden op 30.6.87. Op 5 jaar tijd is dit een verlies van 12.433 personeelsleden, of een vermindering met iets meer dan 13,5%. Dit cijfer ligt merkkelijk hoger dan voor het geheel der overheidssector in dezelfde periode (afname met 89.771 eenheden of zowat 10%).

Typisch is wel dat het tijdelijk personeelsbestand (tijdelijken, contractuelen enzovoort, dus niet statutair vastbenoemden) lichtjes groeit. Het aantal benoemde ambtenaren aan de ministeries daalt dus sterker dan het hierboven genoemde per-

Ministeries Stapels dossiers en toch stress

centage. Hieruit blijken dus twee tendenzen. Enerzijds vermindert men op lineaire wijze het personeelseffectief, anderzijds hevelt men vaste betrekkingen over naar lossere arbeidsverbanden en zelfs naar zogenaamde nepstatuten die veel flexibeler zijn (sommige diensten zijn nu nog uitsluitend bevolkt door nep-statutairen). Opmerkelijk is ook dat in nagenoeg geen enkel departement het personeelskader volzet is, integendeel wordt de discrepantie tussen dit kader en de effectieve bezetting steeds groter.

Privatisering

Voor zover er van een beleid vanwege de Staat-patroon tegenover de ministeries gesproken is, laat zich dit samenvatten in één woord: besparingen. En wel enkel op personeelsuitgaven, dus minder personeel. Moet het schaarser wordend overblijvend personeel dan harder werken? In veel gevallen wel; in heel wat ministeries wordt onder een fameuze stress gewerkt en toch nog stapelen de dossiers zich op, wat voor grote achterstanden kan zorgen.

Soms kunnen heel noodzakelijke taken niet meer uitgevoerd worden (opsporen van fiscale fraude, onderhoud van infrastructuur enzovoort). Eigenaardig genoeg betreft de besparingswoede nagenoeg uitsluitend de personeelskost want anderzijds worden vele taken aan de privé-sector toevertrouwd (dit gaat van schoonmaak- en bewakings-opdrachten, over de winterdienst van de wegen tot volledige studies, en installatie én bediening van informatica...), wat veel duurder uitvalt dan dit in eigen beheer te doen. Een echt spaarzaam en efficiënt beleid ontbreekt dus op dit gebied. Behoeft de chaos inzake de invoering van "nieuwe technologieën" nog commentaar? En wat zal de regionalisering meebrengen, waarbij vele duizenden ambtenaren betrokken zijn die hierdoor geen zekerheid meer hebben over hun administratief en financieel statuut. Om verder nog maar te zwijgen over de politisering met alle gevolgen vandien. Kortom een toestand die op alle gebieden leidt tot desinteresse en demotivering bij het personeel.

Peter Duuring

De tandem Martens-Verhofstadt betekende voor het onderwijs een bijna acht jaar durende frontale aanval tegen het behoud en de verdere uitbouw van een democratisch functionerend onderwijs. De principes van het vernieuwd secundair onderwijs kwamen zwaar in de verdrukking. Vernieuwingspogingen werden afgeremd of omgebogen. Emancipatorisch onderwijs? Nooit van gehoord! Onderhandelingen met vertegenwoordigers van het personeel (vakbonden) werden vervangen door gesprekken met bizar samengestelde "raden" die adviezen gaven. Bezuinigingen op alle gebied, kwaadwilligheid, een onderhuidse geniepige Coens-oorlog tegen het niet-confessioneel onderwijs... Het onderwijs ontsnapte aan geen enkele bezuinigingsmaatregel: maatregelen voor alle werknemers, maatregelen voor de agenten in openbare dienst, maatregelen specifiek voor onderwijs, maatregelen voor deficitaire gemeenten. De leerkrachten waren steeds van de partij. Jobs en tijdelijken verdwenen. Benoemde leerkrachten kregen vaak nieuwe opdrachten, verspreid over vier, vijf scholen. De "nieuwe" ploeg Martens-Claes besliste voor het onderwijs een ... "constant beleid" te voeren. Er kwam dus geen nieuwe -verwachte- aanval op werkgelegenheid en inkomen, maar al de vroegere onaanvaardbare maatregelen bleven overeind.

Ook onder het personeel van de RTT heerst op dit ogenblik een vrij grote malaise. Er is onvrede over de lage lonen en het personeelstekort, zoals bij andere parastatalen en in de ministeries, maar op de regie komen daar nog specifieke problemen bij: de invoering van de nieuwe technologie en de centralistische politiek van het hoofdbestuur. Zoals elders dateert de laatste grote barema-aanpassing bij ons van 1974. Sindsdien ging onze koopkracht zienderogen achteruit. Er volgden wel enkele kleinere aanpassingen maar die bleken alleen interessant voor een beperkt aantal personeelsleden. De manier waarop onze lonen aan de index gekoppeld zijn, de manipulatie van die index en het niet aanpassen van de belastingschalen hebben voor gevolg dat het loon van een RTT'er sinds '74 drastisch daalde. De tweejaarlijkse aanpassingen van onze weddes via het barema-stelsel maakten dat verlies niet goed. In dezelfde periode ging de productiviteit van het personeel steil de hoogte in. Sinds de feitelijke aanwervingsstop in het mid-

Onderwijs

Onaanvaardbare maatregelen bleven overeind

Van den Bossche (de SP dus), achtte het daarbij nodig het personeel van het rijks-onderwijs verantwoordelijk te stellen voor de achteruitgang van dat net. De afbraak van het personeelsstatuut (wat een minimale zekerheid biedt tegen willekeur en vriendjespolitiek) wordt de voorwaarde om het rijks-onderwijs te redden! De leerkracht als pispootje van zowat iedereen! Het resultaat van dit alles is:

- herleving van het prestigegericht onderwijs
- vergrijzing van het leerkrachtenkorps
- vergrote concurrentie tussen de leerkrachten (jacht op mekaars plaats, gestimuleerd van overheidswege)
- vergrote druk van ouders en ouderverenigingen
- groeïende onzekerheid, groeiende verbittering...

Je zou voor minder "burnt out" geraken. Ook op het vlak van wedde staat het onderwijs er niet beter voor. Een beginnende alleenstaande kleuteronderwijzeres strijkt netto 29.331F op; een onder-

RTT

Stijgende onzekerheid

den van de jaren '70, is het aantal personeelsleden bijna evenredig gedaald met de stijging van het aantal telefoonaansluitingen. Het probleem van het personeelstekort werd dan ook steeds zorgwekkender. In sommige diensten van de RTT is de toestand vergelijkbaar met die van de Posterijen. Ook bij ons neemt het aantal vakantiedagen dat we niet kunnen opnemen steeds meer toe. De personeelsstop had ook een veroudering van het kader voor gevolg. Dat geeft dan op zijn beurt een toename van ziekteverlof, wat het gebrek aan ambtenaren nog verscherpt. Op die manier is het natuurlijk niet verwonderlijk dat er van een malaise sprake is. De invoering van de nieuwe technieken maakt dat alles nog erger. De computer-gestuurde-schakelsystemen kunnen het werk aan met heel wat minder personeel. Bij het personeel van de oudere elektro-mechanische centrales stelt men zich

wijzer 32.365F. Na dertig jaar dienst verdient men in het lager onderwijs, als alleenstaande iets meer dan 46.000F netto per maand. Voor het onderwijs bestaat ook een strikte cumulregeling; een bijjob kan nog slechts onder uitzonderlijke omstandigheden. Is het dan verwonderlijk dat er voor bepaalde specialiteiten geen of geen bekwame mensen meer kunnen aangetrokken worden? Wie zijn verdiensten in de privé vergelijkt met het mogelijke inkomen in het onderwijs, weet snel te kiezen. Toch treedt het onderwijs slechts schoorvoetend toe tot de huidige beweging voor een "CAO mét inhoud". Ondanks de lage lonen, zijn het vooral de verslechterde werkomstandigheden -gevolg van de herhaaldelijke bezuinigingen- die de leerkrachten bekommeren. De eis voor een vergrote werkgelegenheid leeft minstens even sterk in onderwijskringen als de zorg voor de portemonnee. Daarenboven is er de concurrentie tussen de netten: wanneer er niet gezamenlijk (socialistische onderwijsvakbond en christelijke bonden) tot actie besloten wordt, vreest men leerlingenverlies. En iedere verloren leerling kost werkgelegenheid. Maar schoorvoetend of niet, we zijn ervan overtuigd dat ondanks alles het onderwijs bij de huidige contestatiebeweging uiteindelijk niet afzijdig zal blijven.

Frank Maerten

bijgevolg meer en meer vragen over de toekomst. Wat zal er met hen gebeuren in 1995, wanneer alle verouderde centrales zullen verdwenen zijn. Ook bij de telegraafdiensten, de afdeling inlichtingen en de ontvangstkantoren groeit de onzekerheid. In het verleden had men die diensten met goed resultaat gedecentraliseerd, maar nu krijgen we een nieuwe centralisatie. In verschillende gewesten is het hercentraliseren van de inlichtingendiensten al begonnen. Bij het betrokken personeel nemen de twijfels over de vastheid van standplaats toe. Dat was nochtans een van de belangrijke verworvenheden van het personeelsstatuut bij de RTT. Tientallen personeelsleden werden reeds om dienstredenen overgeplaatst. Dat gebeurt ook in andere sectoren als de telegraaf, de internationale inlichtingen en bij sommige buitendiensten. De RTT is nog niet tot actie overgegaan, maar ook bij ons stijgt de spanning. Ook hier hebben we genoeg van het totaal gebrek aan interesse vanwege de elkaar opvolgende regeringen.

Georges Debie

Zeventig procent van de spoor mannen betaalden in 1987 geen solidariteitsbijdrage omdat ze te weinig verdienden om hiervoor in aanmerking te komen. Dit heeft zeker niet alleen te maken met het feit dat de helft van het NMBS-personeel jonger is dan 35 jaar en dus nog niet aan het maximum van de wedde komt. Drieëntwintig procent van de spoor mannen zijn ongeschoold terwijl slechts twaalf procent meer dan een A2 diploma bezitten. Dat levert een massa spoor mannen op in de lagere loonschalen.

Het loonschaalbedrag waaraan een spoor legger begint bij de NMBS, ligt onder het gewaarborgd minimumloon. Op het einde van zijn financiële loopbaan krijgt een spoor legger 46.429F bruto. Dit lijkt misschien in vergelijking met de weddes in andere openbare diensten nog vrij behoorlijk. Maar eigenlijk moet een spoor legger zijn werk en zijn loonzakje vergelijken met een dokwerker. Een werkmans met 11 jaar trouwe dienst bij de NMBS gaat met 29.602F nettoper maand naar huis.

We moeten ook beseffen dat het overgrote deel van de spoor mannen in onregelmatige dienst werkt. Stel je maar eens in de plaats van een treinbestuurder-rangeringen. Na 8 jaar anciënniteit moet hij zich tevreden stellen met 43.996F bruto per

Spoorwegen

Schandelijk slecht betaald

maand. Soms wordt wel eens beweerd dat spoor mannen hun wedde goedmaken met premies en vergoedingen. Maar van 40F per uur nachtvergoeding word je niet bepaald rijk. Het is uitzonderlijk dat een spoor man meer dan 2000F produktiviteitspremie terugvindt op zijn loonbriefje. Bovendien zijn die premies en vergoedingen even bedriegelijk als maaltijdcheques: bij ziekte of pensioen ben je zwak. Tot nader order mag voor de spoor mannen dus nog steeds in de bijbel vermeld worden: God kwam en zag ons preeken weende bittere tranen met ons mee.

Afbouw

Vijf jaar De Croo-beleid heeft de NMBS een verlies van 14.685 banen gekost. Dat bracht de NMBS in 1987 op een gemiddeld effectief van 52.848. In januari 1988 besliste de Raad van Beheer dat het personeelskader nog verder omlaag moest tot 47.000. Deze nieuwe afslanking was alleen haalbaar via de invoering van een

brugpensioenregeling. Door deze kadervermindering zijn op 1 juli '88 1.831 spoor mannen overtollig geworden en in een tewerkstellingspool geplaatst. De sociale begeleidingsmaatregelen bij deze drastische herstructurering zijn tot nu toe een dikke nul. Schrijnende illustratie hiervan is het feit dat de directie toegestane brugpensioenen heeft moeten uitstellen om te vermijden dat bepaalde seinhuizen onbemand zouden achterblijven. Een overtollige spoor legger of treinbestuurder is nu eenmaal niet in één-twee-drie omgeschoold tot seingever of stationschef.

Voor bij het stationspersoneel van de beweging en bij het geschoold onderhoudspersoneel bestaan zware problemen bij het opmaken van de dienstregeling. Het is vaak in deze onderbemande diensten dat vele spoor mannen al jaren wachten op de uitvoering van een reglementaire bevordering of een overplaatsing dicht bij hun woonplaats.

De toename van (dodelijke) arbeidsongevallen kan niet losgezien worden van de herstructureringsmaatregelen.

In diensten met overtollige "pool"-bedienden speelt de onzekerheid parten. Ze dreigen overgeplaatst te worden naar verafgelegen werkplaatsen.

Paul Van Aelst

Het personeel van het stads- en streekvervoer valt niet onder het zogenaamde Comité A en dit betekent dat het geen betrokken partij is bij de onderhandelingen met de eerste minister over een nieuwe CAO voor de ambtenaren. In deze sector behoort het tot de traditie dat er jaarlijks een specifieke overeenkomst afgesloten wordt met de Nationale Maatschappij voor Buurtspoorwegen en met de stedelijke Maatschappijen voor Intercommunaal Vervoer. Niettemin probeert het gemeenschappelijk vakbondsfront in deze openbare bedrijven de sociale programmatie af te stemmen op de rest van de openbare sector. Enkele verduidelijkingen kregen we van de algemene secretaris van de ACOD, Karel Stessens.

"In onze organisatie gaan we uit van de redenering dat we de voorbije jaren wel degelijk als openbare dienst behandeld werden als het aankwam op besparingen. We hebben dus ook serieuze klappen gekregen, ondanks onze pogingen om ze tot een minimum te beperken. Daarom wensen we dat een eventuele koopkrachtverhoging voor de openbare sector ook integraal zou toegepast worden op het stads- en streekvervoer.

Inmiddels hebben we in de Paritaire Co-

Stads- en streekvervoer

Geen staking, wel solidaire actie

mités onderhandeld over een verlenging en uitbreiding van de CAO 1988 naar volgend jaar toe. Tot onze voldoening konden we vaststellen dat er een toenadering op intersectorieel niveau kwam tussen de ACOD en de FCSOD, wat ons inspireerde tot het indienen van een gemeenschappelijk eisenprogramma. Uitgangspunten zijn dat de exploitatiebudgetten sinds 1983 constant verminderden, dat de produktiviteit gestegen is. Daar staat tegenover dat de koopkracht niet mee geëvolueerd is en dat de tewerkstelling jaarlijks achteruit ging. Kort samengevat wensen wij qua koopkrachtverhoging niet meer, maar ook niet minder dan andere openbare diensten. Daarnaast zijn er nog specifieke eisen zoals de veralgemening van de vrij-vervoerkaart, de herinvoering van de jaarlijkse wervingsexamens voor het technische personeel, de herziening van de barema's van het technische personeel dat steeds beter geschoold is, maar niet

naar verhouding beloond wordt. Tevens vragen we de invoering van het educatief verlof, het ten laste nemen van de administratieve kosten voor het bekomen van het rijbewijs D door de patroon en de toekenning van een negenentwintigste biënnale aan de gepensioneerden.

Een belangrijk element voor de toekomst van onze sector is daarenboven de regionalisering die op 1 januari 1989 moet ingaan. Allerlei geruchten doen hierover de ronde en daarom willen we dat in de CAO de werkzekerheid ingeschreven wordt voor aler de gewesten bevoegd worden voor het stads- en streekvervoer.

Hoe is de toestand nu? Voor de eerste keer in de geschiedenis drukte de patronale afvaardiging tijdens het laatste paritaire comité de wens uit zo snel mogelijk een overeenkomst te bereiken en ging ze positief in op de meeste van onze sectorieële eisen. Ze maakte enkel voorbehoud voor wat de koopkrachtverhoging betreft. De vakbonden wachten dus op de definitieve patronale voorstellen en bereiden zich voor op harde acties indien deze niet voldoende blijken. We doen dus mee met de lopende intersectorieële acties, hoewel we voorlopig nog niet bereid zijn tot effectieve stakingen over te gaan." (jg)

Toestanden: *Een balans van vijf jaar NWT?*

Piryns: Toen wij van start gingen, had ik het gevoel dat er in de Vlaamse literatuur weinig gebeurde. Maar als je ziet hoeveel beloftevolle debuten er de voorbije jaren zijn geweest, moet je erkennen dat het literaire klimaat aanzienlijk verbeterd is. En daar heeft het NWT het nodige toe bijgedragen. In het begin verweet men ons dat het NWT op gevestigde namen dreef. In werkelijkheid is het zo dat wij een tamelijk indrukwekkende lijst met debuten kunnen voorleggen.

Jullie hebben geen literair programma. Volgens welke criteria selecteren jullie medewerkers en bijdragen?

Barnard: Wij kiezen wie en wat we goed vinden. Hoewel de redactie van het NWT uit heel verschillende mensen bestaat, is er meestal direct een consensus over een bepaald stuk. Eigenlijk hebben we nooit meningsverschillen. Ook al gebeurt het soms dat een van ons zich geroepen voelt om voor een bijdrage te pleiten waar de anderen minder voor voelen.

Maar wat vinden jullie goed?

Piryns: Zeg dat we postmodern zijn, dan ben je ervan af.

Barnard: Een protocol hebben we dus niet. Een het-feminisme-tegen-de-haren-instrijkend criterium is dat ook de buurvrouw moet begrijpen wat er in het NWT verschijnt. We willen dat het blad toegankelijk is voor intelligente, geïnteresseerde lezers, die geen specialisten zijn. Dat is natuurlijk een negatieve definitie. Positief kun je stellen dat wij medewerkers in alle hoeken en gaten hebben. Dat we het een uitdaging vinden teksten op te nemen waar we misschien niet meteen zelf in kunnen komen, maar waarvan we de kwaliteit onderkennen. Verder brengen we veel vertaald werk. Herman De Coninck vindt dat de voetballers van eigen kweek moeten concurreren met de beste buitenlandse spelers. En dat is ook zo. Piryns: In dat opzicht is het NWT uniek, en niet alleen in Vlaanderen of Nederland. Alleen in Duitsland heb je een paar literaire tijdschriften die teksten uit andere literaturen brengen.

Barnard: We willen het de lezer niet té gemakkelijk maken. Daarom publiceren we niet het soort makkelijk wéglezende columns, die op dit ogenblik als een plakkerig deeg over de hele Nederlandse pers worden uitgesmeerd

KRONIEK

Gesprek met Benno Barnard en Piet Piryns over 5 jaar NWT

"Zeg maar dat we postmodern zijn"

In 1983 doekte uitgever Julien Weverbergh het Nieuw Vlaams Tijdschrift op en pakte uit met het magazine-achtige Nieuw Wereldtijdschrift. Boze NVT-redacteuren stichtten Diogenes, dat sedertdien de koers van een klassiek literair tijdschrift is gaan varen. Het NWT kwam intussen bij een vanuit Nederland geleide uitgeverscombinatie terecht en viert op vrijdag 9 december zijn vijfjarig bestaan. Naar aanleiding hiervan sprak Toestanden met redacteurs Benno Barnard en Piet Piryns, hoofdredacteur Herman De Coninck verhinderd zijnde.

HET NWT: JE BLIJFT ERIN

In Vlaanderen krijgen de belangrijkste literaire tijdschriften subsidies van de overheid. Maar de "grote vier", (Dietse Warande & Belfort, De Vlaamse Gids, "Diogenes" en NWT) worden geacht bindingen te hebben met een politieke zuil. Hoe kijken jullie daar tegen aan?

Barnard: Het NWT wordt geassocieerd met de SP. Dat is natuurlijk flauwekul. Wij doen aan literatuur.

Piryns: Maar de Vlaamse Gemeenschap wil het zo. Anders is subsidiëring op deze basis niet mogelijk. Het is natuurlijk een

feit, dat wij meer affiniteit hebben met de socialistische beginselen dan met die van katholieken of liberalen.

Jullie willen een blad maken dat de grenzen, dus ook die tussen Vlaanderen en Nederland, negeert. Hoe loopt het NWT in het barre Noorden?

Piryns: Goed, maar niet goed genoeg. De recensies in de pers getuigen van waardering. En we kunnen iedere Nederlandse schrijver vragen om mee te werken. Maar de verkoop komt niet uit boven de zeven à achthonderd exemplaren. Dat is weliswaar meer dan de oplage van sommige prestigieuze Nederlandse literaire tijdschriften, maar de markt is en blijft beperkt. Er zijn zeventwintig van die tijdschriften in het Noorden.

En in het diepe Zuiden?

Piryns: In Vlaanderen gaan er telkens zo'n 5000 exemplaren de deur uit. Dat is heel goed. Maar hier hebben we af te rekenen met het probleem dat Vlamingen niet geneigd zijn zich te abonneren. En op losse verkoop verdient je bijna niets.

Hoe is jullie lezersaantal sedert '83 geëvolueerd?

Barnard: Toen speelde het De Coninck-Piryns effect heel sterk. Zo raakte het NWT natuurlijk bekend bij een grotere groep potentiële lezers dan andere literaire bladen. Wat de nodige abonnementen opleverde.

Piryns: Veel mensen dachten dat het NWT een soort Humo op glanspapier zou worden. Van het eerste nummer werden dan ook 15.000 exemplaren verkocht. Maar dat aantal is heel gauw omlaaggetuimeld. En dan verder stabiel gebleven.

Elk damesbladinterview eindigt met een vraag naar de toekomstplannen van de geïnterviewde.

Piryns: Wij hebben geen vijfjarenplannen ... Want die blijk je dan toch niet te kunnen waarmaken. We zouden het NWT graag meer de richting van een algemeen cultureel tijdschrift zien uitgaan. Maar dat hangt af van de mensen die we kunnen vinden. Als we een medewerker hadden die goed over theater schrijft, hadden we ook al een theaterrubriek. In feite zou je het NWT zoals het nu is, kunnen zien als een uittreksel van het tijdschrift dat we graag zouden maken. En dat natuurlijk een oplage van vijftienduizend exemplaren zou moeten hebben...

Jan Lampo

Na van het congres dat ABVV-Luik op 24 november hield, ging haar secretaris, Jacques Yerna, met pensioen. Een paar dagen later wijdde *Combat*, het blad van het Luikse ABVV een heel nummer aan hem, onder de titel "L'enfant terrible". We vroegen aan Hélène Van de Schoor, die dit weekblad samenstelt, om een portret van Yerna. Hijzelf beloofde in het vervolg mee te werken aan onze Brief uit Wallonië.

Er zijn vele bladzijden nodig om de loopbaan van Jacques Yerna te beschrijven. Hij was medewerker van André Renard en co-auteur van de ABVV-rapporten uit '54 en '56 over de anti-kapitalistische structuurhervormingen; tijdens de Algerijnse oorlog smokkelde hij clandestien mensen over de grens; medeoprichter van het weekblad *La Gauche* en voorzitter van de *Mouvement Populaire Wallon* (MPW), waarvoor hij in 1964 tweemaal geëxcommuniceerd werd door de toen nog nationale BSP-PSB; gedurende 20 jaar voorzitter van de ACOD-sector Gazelco (een niet betaald mandaat); tijdens de oorlog verborg hij Joden en vandaag is hij voorzitter van de Belgisch-Palestijnse vereniging; professor politieke economie aan het Hoger Instituut voor Sociale Studies te Luik, gedurende zijn gehele loopbaan...

BRIEF UIT WALLONIE

Jacques Yerna, een man uit één stuk

"Hij houdt zozeer vast aan de principes, dat hij zichzelf een socialistisch militant mag noemen", zei van hem André Cools, met wie Yerna een paar keer grondig overhoop lag. Georges Debunne noemt hem "een man met een lijn, wat de zaken niet altijd gemakkelijk maakt maar wat van belang is aan de top, waar men verplicht is zometertijd compromissen te sluiten dan toch omwegen te maken". Ook tussen Debunne en Yerna bestond meer dan eens onenigheid.

Wat bij Jacques Yerna eerst en vooral opvalt is dat hij weigert compromissen te sluiten, zelfs als hem dat duur te staan komt. Sommigen menen dat hij op die manier zijn loopbaan verknoeid heeft en het is waar dat heel wat middelmatiger mensen schijnbaar hogere posten bezet hebben dan Yerna. Maar voor de arbeidersbeweging blijft het waarschijnlijk belangrijker om te kunnen rekenen op enkele mensen die vasthouden aan de

principes.

Ander kenmerk van Yerna: het werk. Hij deed alles zelf, herschreef meermaals zijn editoria's voor *Combat* (hij publiceerde er honderden) en het grootste deel van zijn avonden ging hij spreken voor allerlei groepen, tot de kleinste toe.

Jacques Yerna sprak trouwens meermaals in Vlaanderen, en in het Vlaams. Hij voelde zich zeer verbonden met de groep *Links* en vooral met de te vroeg gestorven Marcel Deneckere. Hij is een overtuigd federalist en het was geen toeval dat hij MPW-voorzitter werd op een ogenblik dat zoiets nog in slecht aanzien stond. Toch legde hij nooit een nationalistische verklaring af. Hij is zonder twijfel de Waal die het best het Vlaamse standpunt inzake Voeren en de Brusselse periferie begrijpt. Dat is waarschijnlijk ook te wijten aan zijn neiging om het steeds voor moeilijke zaken op te nemen.

Yerna was steeds de verdediger van de "specifieke groepen": de immigranten, de doppers en gepensioneerden. Hij verwierp ook met klem elke vorm van medebeheer of syndicale participatie in een of ander overheidsorgaan: hij heeft nooit het minste mandaat aanvaard in de raad van beheer van een openbare instelling.

Hélène Van de Schoor

Stan Caudron

Openluchtmuseum Bokrijk. Jonge mijmeringen, oude mijmeringen.

Het verhaal van Oedipus is gekend. In Thebe heerst de zwarte pest. Om de stad van deze gesel te verlossen, beveelt het orakel de moordenaar van Laius op te sporen, die door Oedipus als koning van Thebe opgevolgd werd. Om het recht te laten zegevieren is Koning Oedipus bereid deze taak voor zijn volk op zich te nemen. Ondanks alle waarschuwingen, ook van zijn vrouw (en moeder Iocaste), gaat Oedipus op zoek tot hij de moordenaar vindt... hijzelf. Als Iocaste ontdekt dat ze de moeder is van haar man en grootmoeder van haar kinderen, verhangt ze zich. Als Oedipus beseft dat hij zijn vader vermoordde, tegelijk vader en broer van zijn kinderen is, echtgenoot en zoon van Iocaste, steekt hij zich de ogen uit. Zijn zonen, Polynice en Eteocles, volgen de raad van Creon, hun oom aan moeders kant, en verjagen Oedipus uit de stad opdat het geluk er zou weerkeren. Deze ballingschap volstaat echter niet om Thebe van andere rampen te redden: men leze er twee andere tragedies van Sophocles op na, "Oedipus in Colonos" en "Antigone". De goden leggen er meer gewicht in de schaal dan de mens.

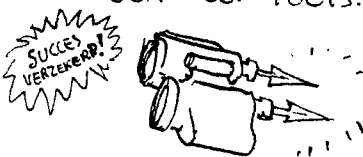
Intuïtie

Vernant en Vidal-Naquet verwijten de etnologen en de psychologen -vooral Freud- dat ze de Griekse tragedie uit haar historische, politieke en sociale context lichten en er enkel een bevestiging van hun stellingen in zoeken. Ze hebben gelijk. Het werk vormt één geheel en men kan er niet alleen datgene uithalen wat in zijn kraam past. Maar toneel en literatuur hebben met andere kunstvormen gemeen dat ze niting geven aan een niet logisch en rationeel te vatten intuïtie. Zo kunnen feiten en gedragingen aan het licht komen waarvoor een scherper en bij de mens verloren gegaan waarnemingsvermogen vereist is. Als we met iemand praten horen we niet enkel woorden. Die woorden hangen samen met een intonatie, een blik, een gelaatsuitdrukking, een mond die glimlacht of verkrampt. Logische taal is dus vergezeld van analogische taal, die bij het gewoon neerschrijven van een tekst verloren gaat, ook al ligt daarin precies de

Waarom stak Oedipus zich de ogen uit ?

Lang voor Freud hield Sophocles zich bezig met het wezenlijke drama van de mens, dat de vader van de psychoanalyse het "Oedipuscomplex" noemde. In het eerste nummer van Toestanden verweet Georges Adé aan Milan Kundera dat hij niet begrijpt waarom Oedipus zich in Sophocles' tragedie de ogen uitsteekt. Van Jean-Pierre Vernant en Pierre Vidal-Naquet verscheen dit jaar bij de Brusselse uitgeverij Complexes Oedipe et ses mythes. Zij trekken daarin Freuds interpretatie van Sophocles' tragedie in twijfel. Gelijk of ongelijk heeft hier weinig belang. Door de manier waarop Sophocles de mens in beeld heeft gebracht, kan het 25 eeuwen later boeiend zijn een en ander te herlezen.

BAK UW VRIENDEN / VRIENDINNEN
EENS EEN POETS...

MET DE OEDIPUS-VERREKIJKER!

betekenis. Het theater van Sophocles verstaat de kunst iets te suggereren dat al te gemakkelijk niet gezien en vergeten wordt. Het kan dus nuttig zijn dat werk te herlezen en er een betekenis uit te halen die de auteur niet heeft willen verwoorden.

Incest

Als Sophocles ons vandaag nog iets te vertellen heeft, als men vandaag nog zoveel over hem schrijft, dan is het precies omdat hij een gevoelige snaar raakt: het gevoel namelijk dat we een familiaal en

ook sociaal drama zouden beleven van zodra we ook maar symbolisch zouden toegeven aan incest. Inderdaad: zouden wij individuen geworden zijn indien we niet aan incest hadden kunnen ontsnappen? Als alles blauw is kunnen we geen blauw onderscheiden. En zolang het kind in een fusionele relatie met zijn moeder leeft, kan het geen eigen identiteit ontwikkelen. Met andere woorden, in geval van (symbolische) incest kan het 'ik' niet ontstaan en daardoor evenmin de mogelijkheid van taal en sociaal leven. Lévi-Strauss beweert dat incest wordt afgewezen van zodra "de wil tot het ontstaan van een maatschappij aanwezig is" en Maurice Godelier ziet in dat universele verbod een "maatschappijbevorderend element".

Verlangen naar het absolute

Omgekeerd verwerft de kleine mens een identiteit en een persoonlijkheid door de aanwezigheid van een rivaal te aanvaarden, die hem in zijn verlangen naar het absolute beperkt. Koning Oedipus vertrekt in ballingschap omdat hij, in zijn drang naar het absolute, deze beperking onbewust van de hand heeft gewezen. Hij steekt zich de ogen uit omdat hij niet met de waarheid wil geconfronteerd worden. Hij vlucht voor de gevolgen van de waarheid zoals de psycholoog in de waanzin vlucht. Thebe, tenslotte, verjaagt Oedipus en neemt daarmee "een beslissing op mensenmaat, die ingaat tegen het goddelijke en heroïsche enerzijds en tegen het bestiale en monsterlijke anderzijds", aldus Vernant (p.48). Als de hedendaagse man zich niet durft overleveren aan zijn emoties, zijn gevoelens, zijn liefde voor een vrouw, dan is dat vaak uit angst voor iets wat sterker is dan zijn reden, de angst om te verdwijnen in de vrouw, als in een naamloos niets. Hij herleeft de angst van het kind dat niet door zijn moeder wil worden opgeslorpt. En wanneer een vrouw zich in haar lichaam en emoties onderdrukt voelt, wanneer ze als nymphomaan en possessief bestempeld wordt, dan is dat omdat haar gedrag bij de man die eeuwenoude angst voor incest, als teken van sociale dood, oproept.

Tirannie

Vernant situeert de tragedie terecht in haar politieke context. Sophocles stelt immers vragen bij het kwaad van de tirannie, bij dat unilateraal politiek concept dat geen gesprekspartner dult. Zijn held heeft de dubbele betekenis van tiran en balling, "turannos" en "pharmakos" (zondebok), want "beiden dienen zich aan als individuen die verantwoordelijk zijn voor het collectieve heil van de groep" (Vernant p.44).

Toch spoort Vernant ons niet aan om de daad van Oedipus anders te interpreteren. Het stuk van Sophocles blijkt de gevaarlijke tocht te beschrijven van een man die op zoek gaat naar waarheid en gerechtigheid en uiteindelijk zijn eigen graf delft; net zoals Antigone, Oedipus' dochter, zal sterven omdat ze de (onrechtvaardige) wet van de stad met de voeten treedt, in naam van een hogere rechtvaardigheid, die van de menselijk waardigheid, die men niet aan Polynice mag ontnemen, wat ook zijn fouten zijn geweest. Elke dag en overal ter wereld lopen mensen dit gevaar omdat ze streven naar rechtvaardigheid en waarheid en daardoor in botsing komen met de sociale plaag van de leugen.

Zijn deze mensen, die net zoals Oedipus hun leven wagen, niet de voorwaarde om de waarheid aan het licht te brengen?

Voorspellingen

Tenslotte schildert Sophocles het beeld van een samenleving waarin het door de goden bepaalde lot het haalt van de menselijke reden. Iocaste en Laius kunnen de voorspellingen van het orakel niet ontlopen, zomin als Oedipus, die Corinthe verlaat om te ontsnappen aan de goddelijke voorziening.

Sophocles onderscheidt daar iets, waarover we al 25 eeuwen nadenken, namelijk dat ons geloof in voorspellingen en ons bijgeloof er kunnen toe bijdragen dat ze ook uitkomen. Popper noemt dat -zonder verrassing- het "Oedipus-effect". Watzlawick spreekt van "self-fulfilling prophecy". Deze laatste toonde aan dat de mens om psychologisch te kunnen overleven, behoefte heeft aan het organiseren van chaos of toeval, het ordenen van de werkelijkheid, het zelf opbouwen ervan. Overtuigd dat deze opgebouwde werkelijkheid objectief is, heeft de mens de neiging zich te gedragen volgens de orde die hij zelf bepaald heeft. Als hij er, op

basis van zijn ervaring, zeker van is te kunnen slagen, dan kan hij zijn doel bereiken. Omgekeerd, kan hij mislukken als hij vanuit een pessimistisch uitgangspunt vertrekt. Een kind dat voortdurend moet horen "Pas op, niet laten vallen", loopt het risico erg onhandig te worden. En wie geluk, heeft identificeert zich meestal met diegene die de kansen voor zijn welslagen heeft geschapen.

Ook de geneeskunde kent dit "Oedipus-effect". Een zieke die gelooft in zijn genezing kan gezond worden met een placebo. Carl Simonton kon waarnemen dat kankerpatiënten die in hun doodvonnis berusten sneller sterven dan zij die zich er niet bij neerleggen.

De psycholoog Rosenthal heeft het "Oedipus-effect" in het onderwijs onderzocht. Hij toonde aan dat leraars, overtuigd van het welslagen van sommige nochtans niet speciaal begaafde leerlingen, geneigd zijn alles in het werk te stellen om dit succes ook mogelijk te maken.

En tenslotte: kan het geloof niet ook verlamden doen ontstaan?

Sophocles heeft heel wat in zijn mars. Hij houdt ons nog steeds in zijn ban!

Claudine Leleux

advertentie

10 december 1988

40 JAAR MENSEN RECHTEN

Informatie over vluchtelingen
m.m.v. het OCIV, Kathy Lindekens, premier Martens,... Verder optredens van het Chuka-kwartet en de HASAN-band en doorlopend stands, video's en kinderaanimatorie.

Toegangsprijs bedraagt 100 F,
in voorverkoop 80 F

Handelsbeurs Antwerpen, 14.00u - 19.30u.

Amnesty International Vlaanderen, Liga voor de Rechten van de Mens, Pax Christi Vlaanderen, Vereniging voor de Verenigde Naties

advertentie

KUNSTENAARS VLAANDEREN NICARAGUA

EEN CIRCUSTENT VOOR NICARAGUA

MAANDAG 12 DECEMBER 1988

IN DE STADSSCHOUWBURG (GROTE ZAAL) ANTWERPEN om 20.15

PROGRAMMA
'CLOWNS' ANHEMSE TONEELSCHOOL, STUDENTEN o.l.v. HERMAN VERBEECK
LEO GEERTS INTERVIEWT HAROLD PINTER
JULIE CHRISTIE LEEST GEDICHTEN UIT NICARAGUA
DANSPROJECT MET 'THE CHAIRMAN DANCES'
CHOREOGRAFIE: A. DE LIGNIERE
DIRK VAN ESBROECK EN JUAN MASONDO
JAN DECLEIR EN WANNES VAN DE VELDE

STEUN & STORT OP REK.NR.
001-1892685-97
KUNSTENAARS VLAANDEREN - NICARAGUA

Het colloquium werd georganiseerd door de Werkgroep Mort-Subite in samenwerking met het NFWO en het Centrum voor Marxistische Studies van de VUB. Vertrekbasis voor deze aardrijkskunde is het feit dat tijd en ruimte geen vaste gegevens zijn. Zowel tijd als ruimte op deze wereld (en daar gaat de *geo* grafie over, of niet soms?) worden door de mens gestructureerd en zijn in die zin een sociaal produkt. Als sociaal produkt kunnen zij vanuit marxistisch oogpunt benaderd worden.

David Harvey

De inleiding op het symposium bestond uit een schets van het theoretische kader door Professor David Harvey, van de universiteit van Oxford. Harvey is sinds de jaren zestig met deze problematiek bezig. Zijn basisargumentatie luidt als volgt.

Geografie als studie van het geheel (tegenover de chorografie als studie van de verschillende delen) wordt met een landschap geconfronteerd dat door de beweging van kapitaal een vorm krijgt en steeds verandert. De kenmerken van het kapitalisme die in dit proces een doorslaggevende rol spelen, zijn:

- de bestendige noodzaak om te groeien;
- de verdeling van de maatschappij in sociale klassen;
- de bestendige behoefte aan technologische verandering.

Een vierde kenmerk en één dat in deze studie op de voorgrond treedt, is de onstabiele van de kapitalistische samenleving, met haar inherente neiging naar periodes van radicale wijziging en naar periodieke overproductiecrisisen.

Om het hoofd te bieden aan een overproductiecrisis kan men in eerste instantie kapitaal -in de vorm van fabrieken of goederen- vernietigen, maar de individuele bezitter van kapitaal zal uiteraard trachten om dit te vermijden. Om dit te doen moet de kapitaalbezitter het ontstane surplus aan kapitaal (en arbeidskracht) creatief aanwenden, hetzij door het tijdsreferentiekader te verleggen hetzij door het ruimtelijke kader te veranderen.

Tijd en ruimte

Voorbeelden van de herstructurering van

Marx en de geschiedenis, tot daar, maar Marx en de aardrijkskunde?

Voor diegenen die denken dat de aardrijkskunde zich tot tarwe, aardappelen en suikerbiet beperkt volgt hier een verrassende mededeling. De geografen ontpoppen zich tot beoefenaars van een fascinerende synthetische wetenschap. Een en ander is mij duidelijk geworden naar aanleiding van een symposium over "de sociale produktie van de Belgische ruimte"

de tijd vindt men terug in de investering in nieuwe technologie of nieuwe toepassingen van bestaande technologie. Dit is op zich een investering op langer dan gebruikelijke termijn, maar bovendien een manier om de groei te verzekeren door alles te versnellen (dus ook het kapitaal sneller te laten circuleren). De aanwending van nieuwe technologie is een belangrijk element in de herstructurering van de tijd.

De verandering van het ruimtelijke kader vat men meestal samen als de "geografische expansie" van het kapitaal, waarbij een overschot op de ene plaats ergens anders geïnvesteerd wordt. Er is echter meer dan een expansie, omdat de uitbreiding een herstructurering inhoudt van de oorspronkelijke ruimte. De Philips-investering in Singapore kan met andere woorden niet gebeuren zonder weerslag op de fabrieken in België. De produktie van nieuwe geografische ruimte (bijvoorbeeld de industrialisering van Zuidoost-Azië) gebeurt niet in het luchtledige maar houdt een globale herstructurering in van de beschikbare ruimte.

Het landschap dat ons omringt is een produkt van dit bestendig opnieuw definiëren van de ruimte in functie van produktie en verbruik. Het landschap verandert dan ook voortdurend. De snelheid waarmee het verandert speelt ook een rol in onze definitie van een leefbaar tijdskader.

Om zijn theoretische vertrekbasis gestalte

te geven, had Harvey het over de recentste ontwikkelingen in tijd en ruimte.

In de tijd gaat de grootste aandacht nu naar het versnellen van de produktietijd (en dus ook de consumptie). Dit houdt in dat er veel meer aandacht besteed wordt aan de produktie van imago's, omdat deze sneller kunnen worden omgeschakeld.

Op het niveau van de ruimte is de wereld in een handomdraai veel kleiner gemaakt, onder andere door de invoering van nieuwe communicatiemiddelen. De ononderbroken beurshandel 24 uur op 24 is hier een voorbeeld van. Op het eerste gezicht is de ruimte irrelevant geworden, maar het snel bewegende beurskapitaal hangt precies van de overblijvende ruimtelijke verschillen af om winst te kunnen opleveren. Als er werkelijk geen verschil was tussen Tokyo en New York, dan zou men ook geen kapitaal ogenblikkelijk van de ene naar de andere beurs moeten overplaatsen. Dit is één aspect van een algemeen geldend fenomeen, namelijk dat hoe sneller de wereld geïnternationaliseerd wordt, hoe meer aandacht er op het lokale wordt gevestigd.

België

Binnen dit krachtig theoretisch kader is de werkgroep Mort-Subite (een groep geografen die in het gelijknamige Brussels café vergadert) bezig met een analyse van de specifieke Belgische ontwikkelingen. Invalshoeken die op het symposium weerspiegeld waren, zijn de huisvestingspatronen, de distributie van banken en scholen, de bestaande breuklijnen en de problemen die deze voor de huidige staatsvorming met zich meebrengen, technologische vernieuwing en de structurering van de Belgische ruimte sinds 1830.

Het gebeurt niet dikwijls dat een wetenschappelijke uiteenzetting zo inspeelt op het algemene denkkader en op het alledaagse individueel bewustzijn, dacht ik terwijl ik over het viaduct van Vilvoorde raasde naar mijn volgende afspraak, een halfuur en twintig kilometer verder.

Frank Winter

Het symposium wordt als boek uitgegeven. De werkgroep Mort-Subite kan gecontacteerd

DEBAT

TRIBUNE

Willem Debeuckelaere,
John De Wit, Ivo Moelans
(Liga voor Mensenrechten)

40 jaar Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

Op 10 december zal het 40 jaar geleden zijn dat de Verenigde Naties de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens goedkeurde. Door de gruwelen van de oorlog was men tot het inzicht gekomen dat ieder mens een aantal onvervreemdbare rechten heeft die over de hele wereld moeten gelden. De Verklaring is geen verdrag en heeft dus geen bindende waarde voor de UNO-leden, maar ze heeft wel een hoog moreel gezag. De 30 artikelen bevatten een aantal burgerlijke en politieke rechten (recht op niet-discriminatie, sluitstuk van de Verklaring; vrijheid van eredienst en van meningsuiting; vrijheid van vergadering; recht op privacy; recht op een fair proces door een onafhankelijke rechtbank en dergelijke), maar ook de sociaal-economische rechten vinden er hun plaats (recht op arbeid; recht op onderwijs; recht op een voldoende hoge levensstandaard enzovoort).

Ook in België

geen rozegeur en maneschijn

Veertig jaar later is er zeker geen reden tot juichen. Hoewel de Universele Verklaring door alle landen wordt onderschreven, beantwoordt er in vele gevallen geen praktijk aan: foltering, slavernij en apartheid blijven bestaan. Maar ook in België is niet alles rozegeur en maneschijn. Er is hier nauwelijks een beleid. In partij- en verkiezingsprogramma's bengelen de mensenrechten ergens achteraan, samen met de ontwikkelingshulp en het milieu-beleid. Geen wonder dat België dan ook het op één na grootste aantal veroordelingen door het Hof van Straatsburg op zijn actief heeft, na Groot-Brittannië, dat veel meer inwoners telt. Het voorbije jaar werd België veroordeeld omwille van onfaire procedures in het militair strafrecht (zaak Pauwels) en omwille van de plaatsing van jongeren in gevangenissen (zaak Bouamar). Een veroordeling op basis van de veel bekritiseerde wet op de voorhechtenis (zaak Lamy) hangt in de lucht, hoewel de Kamer van Volksvertegenwoordigers al in 1984 een wetsvoorstel stemde om de wet op de voorlopige hechtenis zo te wijzigen dat de klacht van de heer Lamy zou vervallen: de Senaat is tot op heden nog niet aan de bespreking in commissie begonnen. Als Straatsburg een land veroordeelt, moet dat zijn wetgeving aanpassen. In België laat dat soms verschillende

jaren op zich wachten: zo was er in 1982 het arrest-Van Droogenbroeck waardoor België de ter beschikking stelling van de regering van recidivisten moest herzien. Tot op heden gebeurde er niets. Dat belet parlement en regering niet om sommige beperkingen op mensen-rechtelijk vlak in ijtempo goed te keuren: denken we slechts aan de volledige uitholling van het asielrecht voor politieke vluchtelingen die op autoritaire wijze door Jean Gol werd afgedwongen. En dan hebben we het nog niet over de totale afwezigheid van rechten voor groepen die hun stem maar moeilijk kunnen laten horen zoals gevangenen, geesteszieken of minderjarigen. Hoewel men al sinds jaar en dag allerhande belangrijke hervormingen preekt, kwam er tot op heden maar weinig van terecht. Belgische politici hebben maar weinig interesse voor mensenrechten: de meesten vinden het nog niet eens de moeite om lid te worden van een mensenrechtenorganisatie en ook voor de functionering ervan heeft men nauwelijks subsidie over (de Liga voor Mensenrechten krijgt, zegge en schrijve 500.000 frank en al het personeel werkt er met nepstatuten).

Aan deze veralgemeende oninteresse voor mensenrechten hebben ook vele progressieven schuld door hun tweeslachtige toepassing van sommige rechten: neem nu het klassieke burgerlijke recht van niet-discriminatie. De meest progressieven zullen wel allerhande rechten willen toekennen aan populaire of modieuze gediscrimineerden (vrouwen of migranten), maar men kijkt honend neer op minder-bekende achtergestelden (zoals homoseksuelen). Mensenrechten worden -ook in België en ook door progressieven- vaak politiek gebruikt en toegepast al naargelang het uitkomt: zo zal

het recht op vrije meningsuiting, al naargelang iemands politieke kleur, wel of niet gelden voor Vlaams Blok of Partij van de Arbeid. Dat druist in tegen de essentie van de mensenrechten, zoals er ook geen linkse en rechtse atoombom is. De behartiging van mensenrechten kan daarom alleen op een pluralistische basis, dat wil zeggen dat alle grote, democratische politieke en maatschappelijke groeperingen in mensenrechtenorganisaties moeten vertegenwoordigd zijn.

Gevecht tegen de bierkaai

De Liga voor Mensenrechten (met zetel in Gent, Universiteitsstraat 8, 091/25.76.51) werkt al sinds 1956 aan allerhande problemen in België. Deze beleidsgerichte organisatie, die pluralistisch is samengesteld, wil de publieke opinie bewustmaken door persconferenties, brochures, voordrachten en acties. De Liga publiceerde reeds vele dossiers (over privacy, ordehandhaving, persvrijheid enzovoort) en geeft ook tweemaandelijks een Nieuwsbrief uit. Een van de meest uitgewerkte en geliefkoosde thema's van de Liga is het gevangeniswezen, waar rond al sinds de gevangenisopstand van Leuven-Centraal in 1976 een commissie werkzaam is. De Liga pleit voor beperking van de gevangenisbevolking en een uitgewerkte rechtspositie voor bajesklanten. Een andere belangrijke topic van de Liga is het verbod op discriminatie: als een van de weinige organisaties kan zij racisten voor de rechtbank brengen. Dat gebeurde al enkele malen, onder meer met een uitbater van een Mechelse dancing, die de toegang weigerde aan Marokkanen. Naar aanleiding van de veertigste verjaardag van de Universele Verklaring gaf de mensenrechtenorganisatie, in samenwerking met het progressieve juristencollectief *Tegenspraak*, een dossier uit over de situatie van de politieke vluchtelingen, die onder Jean Gol beduidend verslechterde. De Liga heeft zich hiertegen met hand en tand verzet en kon rekenen op de steun van vele van haar leden-politici (bijvoorbeeld Hugo Weckx, Lucienne Herman-Michielsens, Paul Pataer), tevergeefs echter. De Liga ijvert dagelijks voor een betere toepassing van de mensenrechten in België maar vaak is dat helaas een gevecht tegen de bierkaai.

Van ideologie naar concrete utopie.

Toen Bell in 1960 het einde van de ideologieën aankondigde, vertolkte hij hiermee een op het eerste gezicht conservatieve idee. De meeste linkse stromingen hadden zich immers steeds vastgeklampt aan het geloof in een heilsleer, gebaseerd op een aantal onwrikbare geloofspunten en zekerheden, die een volledig sluitend wereld- en maatschappijbeeld aanbod. Over de zuiverheid van bepaalde geloofspunten kon dan naar hartelust worden gedebatteerd door exegeten van de verschillende stromingen in kwestie. Het kwam er overigens vooral op aan politieke macht te veroveren, de "oude wereld" te vernietigen, er een nieuwe voor in de plaats te stellen en op die manier glorieus het paradijs binnen te wandelen.

Het menselijk tekort

Dit beeld is natuurlijk karikaturaal. De geschiedenis geeft ons echter genoeg voorbeelden van revoluties die op heel wat gebieden karikaturale en zelfs hallucinante vormen aannemen.

Zo beschrijft Kundera in *De ondraaglijke lichtheid van het bestaan* op schitterende wijze wat de toepassing van zo'n gesecculariseerde heilsleer in de praktijk kan betekenen. Hij geeft weer hoe het communistisch bewind, dat pretendeert het "paradijs op aarde" te hebben gerealiseerd (of er toch minstens op weg naar is), voortdurend een schoonheidsmasker moet opzetten en de illusie moet ophouden dat alles om ter beste is in de beste der werelden. Het fundamentele verwijt dat Kundera hierbij aan de autoriteiten richt is niet zozeer dat ze het eigen systeem, met al zijn onderdrukking, als het beste dat bestaat pogen voor te stellen; hij verwijt hen vooral dat ze het menselijk bestaan zelf voorstellen als één paradijselijk feest, waaruit alle "stront" (dixit Kundera) gebannen is... Iedereen die vijf minuten nadenkt zal moeten toegeven dat hier precies de grote zwakte van traditionele linkse ideologieën te vinden is: de weigering om rekening te houden met alle menselijke zwakheden, gebreken, onvolkomenheden, kortom met het "menselijk tekort".

Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat uiteindelijk het besef groeide dat het so-

In Toestanden 5 kwam Nico Jacquemin in zijn artikel over Daniel Bell's The End of Ideology tot het besluit dat dit boek toch niet zo'n conservatieve boodschap bevat. Dirk De Bruyn gaat na hoe dat komt en pleit dan voor concrete utopieën.

JA ZEG!

ciaal weefsel waaruit een samenleving bestaat, enorm ingewikkeld is en vooral erg kwetsbaar. Het is levensgevaarlijk er met het botte hakmes op los te gaan, zonder te weten welke de uiteindelijke effecten van zulke ingrepen zullen zijn. Want ook dat is een waarheid die men slechts langzaam ontdekte: mensen handelen met specifieke bedoelingen, maar de resultaten van die handelingen zijn vaak niet te voorzien en soms ook mijlener verwijderd van de oorspronkelijke bedoelingen.

Meer dan tien jaar na het boek van Bell groeide dan ook het besef bij steeds meer linkse nakomelingen van de revolutie van de jaren 60 dat men zich niet langer mocht blijven blindstaren op gesecculariseerde heilsleren, die mooi ogen maar die in de praktijk verschrikkelijke gedaanten kunnen aannemen.

Conservatisme?

Betekent dit alles dan dat we best meteen alle hoop op fundamentele hervormingen en op verdere bevrijding opbergen? Geenszins. Want het feit dat de tijd van de grote ideologieën voorbij is, belet niet dat

we perfect met utopieën kunnen werken - zolang we er maar op letten dat het concrete utopieën zijn, dit wil zeggen ideeën over welbepaalde onderdelen van de maatschappelijke werkelijkheid zoals die nog niet bestaat, maar zoals ze er wel zou kunnen gaan uitzien, in een nabije of verafgelegen toekomst.

Essentieel hierbij is dat men een aantal waardevolle dingen uit het verleden conserveert en niet, zoals vele "abstracte utopieën" ("ideologieën" in de betekenis van Bell) doen, het verleden volledig elimineert. Denk bijvoorbeeld maar aan het behoud van de band tussen mens en natuur, die vandaag voor het voortbestaan van de mensheid essentieel is geworden. Echte vooruitgang impliceert dus een bepaalde vorm van "conservatisme". Zo bekeken krijgt de term "progressiviteit" een heel wat genuanceerder betekenis dan de rechtlijnige inhoud die men er vaak nog aan geeft. Vooruitgang zal dan altijd het resultaat zijn van een spanningsveld tussen wat enerzijds gecreëerd moet worden en wat anderzijds uit het heden en het verleden moet bewaard worden. In dat licht is de kritiek van Bell dus heel wat minder ondubbelzinnig "conservatief" dan men op grond van traditionele denkschema's zou veronderstellen.

Als we met concrete in plaats van met abstracte utopieën willen werken, is het natuurlijk van essentieel belang dat we proberen om zo correct mogelijk in te schatten welke mogelijkheden, minstens impliciet, in de werkelijkheid aanwezig zijn, en welke voorwaarden moeten vervuld zijn om deze mogelijkheden (nu nog "utopieën") in werkelijkheid om te zetten.

Operationele wetenschap

Hierbij zijn de menswetenschappen van onschatbaar belang. Goed wetenschappelijk onderzoek houdt zich niet bezig met het opbouwen van valse illusies of vage luchtspiegelingen, maar met vraagstellingen en gegevens die operationeel zijn, waar je dus kan "mee werken". Dit laatste betekent echter niet dat wetenschap zich enkel met "het bestaande" zou kunnen bezighouden. Er is immers geen enkel beletsel voor het verrichten van onderzoek naar het "nog niet bestaande", dit wil

zeggen "Utopia Research". Men hoeft zich hierbij niet te laten afschrikken door de wereldvreemde, naïeve bijklank van het begrip "utopie". Het volstaat om even te kijken naar de natuurwetenschappen, waar zulke Utopia Research al lang gemeengoed is geworden. Was bijvoorbeeld de zoektocht naar de A-bom iets anders dan utopie-onderzoek, waarbij bestaande kennis werd gebruikt als vertrekpunt voor het bereiken van een doel dat men zich vooraf stelde, en waarbij tijdens dit onderzoek deze kennis op een explosieve (!) manier toenam? De hele wereld zit zo onderhand vol met deze wapens, die tot voor 50 jaar nog door iedereen als volslagen utopisch werden bestempeld...

Het is dan ook de hoogste tijd dat ook in de menswetenschappen systematisch aan dergelijk "onderzoek-naar-het-nog-niet-bestaande" wordt gedaan. We moeten daarbij vertrekken van duidelijk omschreven doelstellingen en gebruik maken van de reeds bestaande kennis en methoden uit de verschillende mens- en maatschappijwetenschappen. Die doel-

stellingen staan natuurlijk in functie van waarden en belangen (kwatongen zouden ze "ideologisch geïnspireerd" noemen), en als dusdanig voorwerp van politieke strijd en maatschappelijke discussie, onder meer tussen progressieven en conservatieven. De waarden en belangen van die groepen zijn immers wel degelijk uiteenlopend.

Realisme

Bij dit alles moeten we er ons steeds goed van bewust zijn dat ook in de sociale werkelijkheid utopieën niet steeds irrealistische en onrealiseerbare waandenbeelden zijn, maar dat concrete utopieën integendeel maar al te vaak werkelijkheid zijn geworden. Wie had bijvoorbeeld 100 jaar geleden het hele sociale zekerheidsstelsel durven uittekenen als een realistisch perspectief in een kapitalistische maatschappij? Wie had 150 jaar geleden durven voorspellen dat de volksvertegenwoordigers in heel Europa in de twintigste eeuw door middel van het enkelvoudig algemeen stemrecht zouden verkozen worden?

De voorbeelden zijn legio. Het komt er op het einde van de twintigste eeuw vooral op aan om de totstandkoming van zulke utopieën een flink stuk vooruit te helpen, door de enorm omvangrijke menselijke capaciteiten om kennis te verwerven, hiertoe aan te wenden. Natuurlijk zijn er nog zeer belangrijke maatschappelijke hinderpalen uit de weg te ruimen vooraleer menswetenschappelijke kennis op een min of meer systematische manier voor Utopia Research zal worden ingezet. Dit belet nochtans niet dat hiertoe al enkele concrete aanzetten worden gegeven. We denken aan onderzoek naar alternatieven voor het huidige nucleaire veiligheidsbeleid en naar de rol die bijvoorbeeld sociale verdediging in dergelijk alternatief kan spelen.

Eén zaak mogen we alleszins niet uit het oog verliezen: ook de natuurwetenschappen hebben gedurende ettelijke jaren tegen een heleboel maatschappelijke krachten moeten opboksen voor ze het sociale leven volledig zijn gaan doordringen en beheersen...

Dirk De Bruyn.

Laten we even ernstig wezen

In de vorige nummers vond u twaalf goede redenen om een abonnement op Toestanden te nemen. Naar het schijnt waren sommige lezers van oordeel dat die redenen van ernst ontbloot zijn. Niets is minder waar, maar om onze goede wil te tonen doen we een nieuwe poging:

1) Mijn buurvrouw heeft een specht in de familie. Die vogels zitten altijd op witte bomen. Het papier van Toestanden is, zoals u zelf merkt, gemaakt van roze bomen. Dat stemt die specht gelukkig. Mijn buurvrouw deelt dat geluk en nam prompt een abonnement op Toestanden. Het is het eerste en het enige blad dat bij haar over de vloer komt. Dat is natuurlijk te wijten aan het feit dat mijn buurvrouw geen Engels leest.

2) Dat doet haar specht wel. Die is dus geabonneerd op de Financial Times, een andere bekende publikatie die verschijnt op roze-bomen-papier. Specht is toch ook tevreden over buurvrouw's abonnement op concurrent Toestanden. Hij vindt de tekeningen van Morbus namelijk beter dan de grafieken in de Financial Times die de ineensstorting van de houtprijzen voor witte bomen aangeven.

3) Die ineensstorting is buurvrouw's specht

zwaar te moede. U had het al door: het gaat hier niet om de gewone specht. De gewone specht pikt en hakt in de witte bomen om er een nest te bouwen. Ja, Eric Corijn heeft het bevestigd. Hij is bioloog en kan het weten. Buurvrouw's specht hakt niet om nesten te bouwen. Hij hakt de bomen gewoon om. Hij is houthakker. In 1932 begon hij zijn carrière als simpele houthakker in de Luxemburgse bossen van de familie Nothomb. Die familie was

echter altijd teveel met politiek bezig. In een onbedachtzaam moment (van de familie), slaagde onze held (de specht) erin een groot aantal bossen voor een zacht prijsje op te kopen. Vandaar zijn droefheid over de ineensstorting van de wereldmarktprijs der witte bomen. Hij zit met de handen in het haar, nu ja, met de vleugels in de pluimen: wat moet hij beginnen? Paul Verbraecken heeft beloofd deze kwestie eerlang te behandelen in de rubriek Economie van Toestanden en zo voelt specht zich toch al een stuk beter.

4) Ondertussen kan hij (Hij laat zich Amalia noemen. Ja, een travestiet. Helemaal in roze gekleed) zich vermaken met de lectuur van zijn biografie in Toestanden.

In afwachting van het vervolg van specht's levensverhaal, kan u misschien buurvrouw's voorbeeld volgen door het nemen van een abonnement op dit blad. Tot 31 december van dit jaar (nog 3 weken!) krijgt u dat voor 1.988F. Vanaf 1 januari '89 wordt het 2.400F. Een permanente opdracht van 200F is ook goed. Slechts één bankrekeningnummer: 001-1762098-72 van uitgeverij Zijdelings CV. Op p. 29 vindt u een Abo-bon.

Acties van internationale solidariteit kennen de jongste tijd, ook binnen de christelijke Arbeidersbeweging, een goede respons van militanten en leiding. Denken we maar aan de boycot van het Zuidafrikaanse apartheidsfruit, de steun aan Solidarnosc, de solidariteitscampagne met Nicaragua... Dat is op zich een goede zaak. Solidariteit met de arbeidersbeweging in andere landen is niet alleen een morele of humanitaire kwestie. Dat hebben de arbeidsters van de gesloten Philips-vestiging in Leuven deze week aan den lijve ondervonden.

Midden-Amerika is reeds jaren het toneel van een, soms gewelddadige strijd tussen arm en rijk. Het verjagen van de Somoza-dictatuur in Nicaragua bracht een positieve wending. De Sandinistische revolutie is sedertdien een symbool geworden van de hoop van miljoenen arbeiders, arme boeren, krottenbuurtbewoners, niet alleen in Nicaragua maar in heel de Derde Wereld.

Natuurlijk is Nicaragua van de ene op de andere dag geen paradijs geworden. Alle problemen van onderontwikkeling kunnen op negen jaar tijd niet worden opgelost. De grootste bedreiging vormt echter de agressie vanuit de Verenigde Staten.

TRIBUNE

Geert Seynaeve
(Solidariteitscampagne met
Nicaragua binnen de christelijke
arbeidersbeweging)

Solidariteit met Carlos Huembes is misplaatst

Terreur van gewapende contra's, economische boycot, mijnen in de havens en andere geheime CIA-operaties. Binnen Nicaragua zet slechts een kleine groep van opposanten zich in voor deze destabilisatiestrategie van de VS. Om sabotage, provocaties en gewelddadige acties uit te voeren, krijgen ze enorme sommen van de CIA. Naar aanleiding van zo'n in geweld ontaarde manifestatie, in juli 1988, is ook CTN-leider Carlos Huembes opgepakt. Een feit waar niemand van wakker ligt, ware het niet dat de CTN verbonden is met de CLAT en het Wereldverbond van de Arbeid, de interna-

tionale der christelijke vakbonden.

Deze CTN is allang niet meer wat ze vroeger was, namelijk een vakbond. Op het CTN-congres van 1982 besloot de meerderheid tot een kritische maar constructieve houding. Slechts een minderheidsfractie rond Huembes koos voor een harde anti-sandinistische lijn. Samen met de patroonsorganisatie COSEP, en vier rechtse partijen, gebundeld in de Coordinadora Democratica, boycotten ze de verkiezing van '84 en lieten zich door de CIA financieren.

Het is mogelijk dat Carlos Huembes op korte termijn door de Nicaraguaanse overheid wordt vrijgelaten. De Sandinisten hebben altijd al een meer dan christelijke vergevingsgezindheid aan de dag gelegd, zelfs tegenover oorlogsmisdadigers en provocateurs. Zolang echter Carlos Huembes de gevangene blijft van zijn anti-sandinistische obsessie, en zich opsluit in een bondgenootschap met rechtse groepen en de CIA, zal hij verstoken blijven van iedere steun van zijn eigen volk. Solidariteit met dergelijke "vakbondsleiders" tast niet alleen de geloofwaardigheid aan van zij die deze promoten, maar vormt tevens een schending van de principes waarvoor de arbeidersbeweging staat.

Voorzitter De Maesschalck van de 4de Kamer van het Hof van Beroep van Gent, sprak op 14 november 1988 een historisch vonnis uit. Voor het eerst werd niet een individuele arts of patiënte, maar wél de praktijk van een abortuscentrum als zodanig veroordeeld in de meest scherpe bewoordingen. Er is immers *geen enkel rechtstreeks bewijs* geleverd van een bepaalde abortusingreep door een bepaalde arts bij een bepaalde vrouw. Alle bewijzen zijn onrechtstreeks.

Het vonnis is geschreven op maat van de CVP en de Volksunie. Men krijgt bovendien sterk de indruk dat ook de geschriften van Pro Vita een rol speelden: in het novemnummer van het blad van Pro Vita wordt toevallig (?) uitgebreid gesproken over de "Universele Verklaring van de Rechten van het Kind", een UNO-verklaring die dateert uit 1959 en waarin de inleiding zegt dat het kind recht heeft op "pre- en postnatale zorgen". Het vermoeden groeit ook dat achter het pamflet van "Jongeren tegen Abortus", uitgedeeld aan deze zitting van de rechtbank, sympathisanten van het Vlaams Blok uit West-Vlaanderen schuilgaan.

De veroordeelden en hun advocaten be-
slisten, ondanks de minimale straffen,

TRIBUNE

Marijke Colle
(Voorzitster Kollektief
Antikonceptie Gent)

Nu actie voeren voor een nieuwe abortuswet?

toch tegen dit onaanvaardbare vonnis in cassatie te gaan.

In de eerste plaats omwille van de onaanvaardbare motivatie van het vonnis: een definitie van "noodtoestand" die objectief zou moeten bewezen zijn, de uitbreiding van de rechten van het kind tot die van het leven vanaf de bevruchting, de idee dat dokters aan de (h)orde van Geneeskunde de toelating voor een abortus zouden moeten vragen, het goedkeuren van de schendingen van het medisch geheim tijdens het onderzoek... dat alles blijft voor ons onaanvaardbaar.

In de tweede plaats willen we met deze nieuwe stap het gevecht voor een nieuwe

wet steunen. Het klimaat van totaal willekeurige repressie tegen dokters en medewerksters die hun verantwoordelijkheid opnemen, wordt immers steeds meer onhoudbaar.

De partijen die wel gewonnen waren voor het wetsvoorstel Lallemand-Herman-Michielsens moeten nu duidelijk hun verantwoordelijkheid opnemen. Maar hier wringt waarschijnlijk het schoentje. Zal de PVV eensgezind het wetsvoorstel opnieuw steunen, of speelt de fractiestrijd tussen Annemie Neyts en Verhofstadt zo sterk dat de repressieve "Thatcherianen" de wet niet meer steunen? Waarop wacht de SP om het stilzwijgen te doorbreken, nu er al lang geen sprake meer is van "sereniteit"?

De abortusbeweging koos op het einde van de jaren '70 voor de uitbouw van degelijke centra. Vandaag volstaat dit niet meer. Er zal opnieuw massaal actie moeten gevoerd worden, ook op straat. Het is de enige weg om de parlementairen wakker te maken en een wet af te dwingen die sociaal rechtvaardig en democratisch is. Wij willen niemand tot abortus dwingen. Maar geen enkele partij of religieuze groep mag haar overtuiging via een wet aan heel de bevolking blijven opdringen.

Dag Lydia Blontrock,
Ik heb weer eens geluisterd naar de wekelijkse radio-uitzending "Het Vrije Woord" van het Humanistisch Verbond en ik wil u nu eindelijk wel eens vertellen dat ik van het vrije woord een heel andere voorstelling heb dan u en uw medewerkers. Moet het vrije woord noodzakelijk met vaseline worden ingestreken? Moet vervolgens elke zin in een lange grijze stofjas worden gestopt? Moeten die zinnen dan worden uitgesproken op een toon die even levendig is als het rumoer van een knekelhuis?

Godallemachtig, denk ik dan zeer ongepast, wat hebben die mensen alweer een groot gelijk, maar wat heb je aan een gelijk dat so saai en vervelend is? Nooit wordt er eens iets geformuleerd dat minder ongemanierd is dan ons koninklijk paar, nooit iets wat nog even blijft resoneren nadat het aan jullie lippen is ontsnapt, altijd alsof het nonnescheetjes waren, waarvoor je je eigenlijk schaamt. Ik stel me voor dat jullie alles wat moet en kan gezegd worden, voor de openbare uitzending urenlang zitten te wikken en te wegen, met precies gevouwen handen.

Dueloog

Fernand Auwera

Vrijzinnige kerk

HET VERSCHIL TUSSEN DE
RADIOUITZENDINGEN VAN
HET VRIJE WOORD EN DIT
STUKJE VAN DHR. AUWERA?

En ten slotte wordt het vrijzinnige standpunt in actuele kwesties dan belicht door het ongenadige schijnsel van een bibberende kaarsvlam. Het lijkt de kerk wel, alleen veel erger, want daar heeft men op dat gebied een eeuwenoude traditie, daar

werd gezwatel op muziek gezet, daar werd goud wat bij jullie koper is. Mag een vrijzinnige in dit keutelig land dan nooit eens hardop en onbehouwen zijn waarheid zeggen, iemand iets inpeperen? Moet hij altijd praten op een gedragen toon, voortsleffend op vilten pantoffels? Mag de spreker van het vrije woord nooit eens acrobatisch opspringen, moet hij altijd keurig in de processiestap lopen? Echt karikaturaal wordt het als er in jullie programma een item wordt behandeld in interviewvorm. Dat heeft altijd de spontaniteit van een militair defilé, de natuurlijkheid van een afgeleefd circuspaard, de levendigheid van een Leuvense potkachel. Zou men iemand die jonger is dan 155 jaar op die manier van een vrijzinnig standpunt kunnen overtuigen? Waarom moeten vrijzinnigen zich gedragen als alternatieve begijnen en moeten ze met hun kreukelstijl bewijzen dat ze misschien wel een onschadelijke vorm van civilisatie en wellevendheid hebben bereikt, dat ze volstrekt onschadelijk zijn en zich tegen de artillerie van de anderen enkel zullen verdedigen met een vliegenmepper?

advertentie

Het NWT bestaat vijf jaar

bal littéraire

POSTMODERNE AMBIANCE!
BESCHAAFDE GESPREKKEN!
OOGCONTACT! KUSKENS DANS!
TOMBOLA!

VRIJDAG 9 DECEMBER OM 20.30U
HESSENHUIS, FALCONRUI 53
2000 ANTWERPEN

met Joop Visser en
Fondy Riverside Bullet Band

Inkom 250 FR. (CJP, TTT, 3+Pas: 200 FR.)

Toestanden

1988 = 1.988,- BF

Een jaarabonnement op Toestanden kost weldra 2.400,- BF. Maar voor onze lezers van het eerste uur hebben we een speciale formule : tot 31 december 1988 kost zo'n abonnement slechts 1.988,- BF.

Waarvoor een jaartal al niet goed is.

Dus abonneren maar, en wacht niet te lang.

Je wil je eerste nummers toch niet missen ?

Naam
Voornaam Tel
Straat nr bus
Postnr Gemeente

Ja, ik neem een abonnement

3.000,- BF Steun / 1 jaar

1.988,- BF 1 jaar (vanaf 1/1/89 : 2.400,- BF)

200,- BF per maand met permanente opdracht

Ik betaal

via storting van BF op rek. 001-1762098-72
mededeling: nieuw abonnement

met bijgevoegde cheque op naam van
Uitgeverij Zijdclings cv

na ontvangst van een formulier voor een
permanente opdracht

en stuur "1988 = 1.988,- BF" naar Toestanden,
Zespenningstraat 49, bus 13 te 1000 Brussel.

CONTRAPUNT

Jan Van Hee (Brussel): "Toestanden wil een veelheid van opinies aan bod laten komen die nu door de armoede en de sclerose van de Vlaamse perswereld nergens aan bod kunnen komen. Zuurstof-brengend initiatief in dit stikkend landje. Daarom vind ik het onbegrijpelijk dat in het laatste nummer 12 geen enkele lezersbrief te vinden is. Zijn de progressieven teveel met Sinterklaas en de komende feesten bezig? Of is uw originele presentatie van de lezersbrieven hier niet medeoorzaak van? De bedoeling is blijkbaar de brieven tot een doorlopende en zo hopelijk betere verteerbare tekst te smeden. Wel, ik denk dat deze werkwijze best herzien wordt. Mijn indruk is dat noch de briefschrijver noch de lezer optimaal aan hun trekken komen bij deze toch zonderlinge originaliteit. Daar is vooreerst de moeilijke leesbaarheid-grafisch dan van de brieven. Kleine weinig preciese cursiefletters op roze boudoir-papier, dat vermoeit de ogen enorm. Daarom: druk de brieven af in uw gewone letters, die doen het nog juist qua leesbaarheid. Het commentaar kan gerust in het minder leesbaar cursief, want dit is uiteraard van bijkomend belang in een lezersrubriek.

Ja, die commentaar... ik vind deze aanpak niet zo geslaagd. Ingezonden brieven kunnen een belangrijke rol spelen in de aantrekkelijkheid en de democratische opstelling van een blad, maar dan moeten zij ook volledig in al hun individualiteit tot hun recht kunnen komen, duidelijk afgezonderd en herkenbaar als dusdanig. De brieven van Toestanden worden echter verzopen in een grijs papje van schouderkloppend paternalisme en bladvullende clichés. Normaal vervolgt men de briefschrijvers niet met commentaren tenzij een korte rechtzetting of verheldering onvermijdelijk is.

Terwijl ik toch aan het kritiseren ben: de datum van uitgave moet in grote duidelijke letters prominent op de frontpagina komen, dat mogen we wel overnemen van de "burgerpers".

Dit zijn schoonheidsfoutjes van Toestanden, een tof blad. Het heeft de goeie formule gevonden, maar moet inhoudelijk natuurlijk nog een hele weg afleggen."

Walter Ressler (Antwerpen): "In het laatste nummer geen lezersrubriek. Bij gebrek aan lezersbrieven? Dat zou jammer zijn. Of worden de schrijflustigen afschrikt door de meestal overbodige commentaar van een zekere Lafargue? Ik heb besloten me er niet aan te storen en meteen twee lezersbrieven te sturen.

Ik wil een dossier voorstellen dat heel wat reacties kan losmaken: onze mobiliteit. De lijn tussen fanatieke automobilisten en diegenen die zich welbewust op een andere wijze verplaatsen loopt immers niet links/rechts. Stof genoeg: ongevallen, files, luchtverontreiniging, grondstoffenverbruik. Openbaar vervoer is onmisbaar, maar verbruikt milieugoederen en ruimte, zodat maximaal uitbreiden niet wenselijk is. Efficiënt is onze eigen energie te gebruiken te voet of te fiets. Maar zolang het beleid bepaald wordt door lieden die enkel het autorijden als verkeer beschouwen is ene verbetering veraf." (Lezersbrief 2: volgende week)

De bedoeling van de kommentaar is ook in deze rubriek enige tegenspraak te brengen. Maar als die de lezers irriteert dan moet de redactie daar rekening mee houden. Laat eens horen, lezers, voor of tegen Lafargue? Een referendum als het ware. In afwachting hebben we het lettertype al omgekeerd.

Nationaal stemrecht.

Ruud Martens (Sint-Job-in-'t-Goor): "Geen lezersrubriek in de laatste Toestanden. Wegens een overaanbod aan "serieuze" artikels of een tekort aan lezersbrieven?"

Het geeft me misschien de gelegenheid om even terug te komen op het door Toestanden als "wellicht controversieel" aangekondigde artikel van Koen Raes over het Vlaams Blok in Toestanden nr. 11. Ik kan me grotendeels vereenzelvigen met zijn standpunt. Alleen inzake het stemrecht voor migranten op nationaal vlak ontspoord zijn gedachtengang. Uiteindelijk moet dat er wél komen, mits een aantal voorwaarden. Ter informatie van Raes: 56% van de Nederlanders wil de migranten ook aan parlementsverkiezingen laten deelnemen (zie een enquête van de NOS de dag dat de migranten in Nederland voor het eerst konden deelnemen aan de gemeenteraadsverkiezingen). Ik stoort me echter wel aan het taalgebruik

van Koen Raes. Zolang Links zich in een taaltje hult dat enkel universitair geschoolden begrijpen, zal Links afgesneden blijven van de arbeidersbasis die ze wil bereiken/bekeren."

Over dat nationaal stemrecht draait de controverse natuurlijk. Of je opteert voor een uniculturele natie-staat (één volk, één staat) en dan krijg je politieke rechten naarmate je bereid bent je ook cultureel te integreren. Of je beschouwt volk, cultuur en staat als dingen van een verschillende orde. Dan moeten politieke rechten worden toegekend aan alle inwoners, om op democratische wijze een multiculturele samenleving te organiseren. Dan wordt de staat stukje bij beetje opgeslorpt in een mondiale organisatie.

Antistalinisme

Evelyne Namenwirth (Keerbergen): "In DE "GONCOURT" VAN PLISNIER (Toestanden 11) zegt José Fontaine dat zijns inziens de verhalenbundel 'Faux Passeports' (1957) het eerste literaire geschrift is dat het stalinisme aan de kaak stelt. Dertig jaar vroeger, in 1929, verscheen een virulente aanklacht tegen het stalinisme, nl. 'Vers l'autre flamme' van Panaät Istrati. Het eerste deel is van de hand van Istrati zelf. Voor deel 2 en deel 3 is de toen beroemde naam Istrati een deknaam voor zijn vriend Victor Serge (wiens manuscript hij uit de USSR smokkelde) en voor Boris Souvarine, beiden vertegenwoordigers van de trotskistische weerstand. Dit boek is Panaät Istrati niet in dank afgenomen. L'Humanité heeft hem tot na zijn dood met hoon vervolgd en velen van zijn vrienden (R. Rolland, Kazantzaki) was hij kwijt. Addendum: zin in iets moois? Stort u op 'Les chardons du baragan' (Nederl. vert. A.M.de Jong)"

En ter afronding, na een ondraaglijke week onderbreking, Jean Emard (van Lieverlede):

Wéér eens is hij consequent en, pertinent, weer met zichzelf. 't Was lang te zien aan Willy 's dracht dat hij nooit op de solden wacht.

Ciao,
Lafargue.

P.S. Gelezen en uit de context gehaald: "Ik kan U verzekeren dat het ABVV niet via ons in de regering is vertegenwoordigd". (Karel Van Miert)

NIET IEDEREEN. EVEN GELUKKIG MET BESLISSING VAN

MOBOETOE

Toestanden

Zespenningenstraat 49 (b13)

1000 Brussel

tel 02/513 02 16

elke vrijdag uitgegeven
door Uitgeverij Zijdelings C.V.

directeur : Eric Corijn

hoofdredacteur : Jan Van Kerkhoven

eindredactie : Karin Pairon en Eric Goubin

redactie : Koen Dille, Francine Mestrum,

André Mommen, Wim Van Rooy,

Jef Vermaere, Frank Winter.

tekenaars : GAL, Morbus, Quirit

vormgeving : Scritto

bijgestaan door een redactieraad
en een schare medewerkers

Zakelijke leiding : Koen De Visscher

jaarabonnement : 2400F - 170fl

of een permanente opdracht

van 200F - 14fl / maand

rek. nr 001-1762098-72

van Zijdelings CV

Brussel

verantwoordelijke uitgever :

Paul Eyben,

Brouwerstraat 16

3590 Hamont-Achel

Adverteren in Toestanden kàn

Voor nadere informatie kan je
terecht bij

Koen De Visscher.

Pleeg daartoe een telefoontje

op het nummer

02/513.02.16

In de Coöperatieve
Vennootschap Zijdelings, de
uitgever van Toestanden, is
nog plaats voor
50 coöperanten.

Zin om met ons
mee te doen ?

Neem dan contact op met
-alweer- Koen De Visscher op

-alweer- het nummer

02/513.02.16

advertentie

De Humanistische Jongeren

nodigen je uit op hun nationaal
congres rond het thema

EXTREEM RECHTS

met analyses door Ray Hill, Anne
Tristan (onder voorbehoud), Regine
Beer, Jan Willems, Ward Adriaens,
Kris Deschouwer, Hugo Gijssels, Paul
Ponsaers en Hugo Van Den Enden.

Aansluitend zijn voorzien:
bezoek aan het Fort van Breendonk,
tentoonstellingen, stands, filmvoorstel-
lingen, werk- en gespreksgroepen.

van 6 tot 10 februari 1989
te Dworp

Voor meer informatie: Humanistische
Jongeren vzw, M. Lemonnierlaan 129,
Bus 17/18 te 1000 Brussel
Tel. 02/511.63.14

Toestanden 13

Openbaar en Gediensig

Dit nummer staat in het teken van de Openbare Diensten. Daarrond vind je bijdragen op de pagina's 1 en 2. Bovendien is er een dossier van volle 5 bladzijden: een prima overzicht van de stand van zaken in de voornaamste sectoren der Openbare Diensten. Pag. 15-19.

Philips en Europa

Francine Mestrum evalueert de Europese dimensie van Philips en legt een verband met de Toestand bij Philips-Leuven. Pag.3.

Grond en Wetten

Stefan Blommaert bekijkt de nieuwe Sovjet-grondwet, terwijl Jan Van Kerkhoven op zoek gaat naar de grond en de wettelijkheid van de PLO. Pag. 6-7.

Kunst en Geld

Over de recordverkoopcijfers van de

eeuw in het kunstwezen vind je meer op pag. 9. Andere Beeldende Kunst is er bij de bespreking van het werk van Ben Hansen op pag. 12. In die omgeving vind je ook muziek, film, spektakel, televisie, film, boek en strips. Pag. 10-12.

Nieuw en Jarig

Het Nieuw Wereldtijdschrift viert haar vijfjarig bestaan. Naar aanleiding daarvan had Jan Lampo een gesprek met NWT-redacteuren Benno Barnhard en Piet Piryns op pag.20.

Lezen en Herlezen

Wie in zijn/haar scholierentijd geteisterd werd door Sophocles kan hem nu herlezen. In het gezelschap van Oedipus,

Freud en Claudine Leleux. Pag. 21-22. Wie Daniel Bell's "The end of ideology" herlezen heeft vindt lees- en denkvoer op pag. 26-27.

ACV en Abortus

ACV'ers voor Nicaragua en het Gents Collectief voor Abortus hebben hun zeg in onze Debatrubriek. Pag. 28. In dezelfde rubriek laten we Ivo Moelants uitgebreid ingaan op de veertigste verjaardag van de Verklaring van de Rechten van de mens. Pag. 25.

Lezers en Tekenaars

Het kan niet op bij Lafargue, onze lucide brievenontvanger. De lezers over oondermeer boekenprijzen, het Vlaams Blok en Lafargue lui-même op pag. 30. Ondertussen maakt huiszakenaar Morbus gretig gebruik van de tijdelijke afwezigheid van Paul Koeck -met vakantie in Spanje- op Pag.31 en zowat overal in dit nummer.

Het Laatste Woord

